DE LECTURĂ

DIN CUPRINS

Pagina 2

- ACTUALITATEA PENTRU TINERET
  - Omagiu Unirii
  - Manifestări cultural-artistice
  - Vernisaje bucureștene
  - Lecturi fundamentale

- Cronica literară de Al. Piru
  - „Sistematica" poeziei
- Opinii de critic tînăr
  - Spre un alt clasicism
  - Viraje metatextuale
- Debut în poezie

Pagina 5

Paginile 6-7

- Patrie, iubire eternă
  - Poezii de Viorel Sâmpetrean
- Poeme de Pavel Pereș
- Proză de Victor Beda și Mariana Stanciu
- Secvențe lirice : Constantin Hrehor Corvin, Rodrig Andrișan, Miron Manega

- Redescoperirea muzeelor : „Unirea", tapiserie de Florica Vasilescu
- Popasuri : La Bordeaux, pe malul Garonnei
- Serialul nostru : Borges despre Borges
- Tabela de marcaj

Pagina 11

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia tineretului

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

Anul VIII
Nr. 45 (372)
12 pagini — 3 lei
Simbătă
12 noiembrie
1988

Concepția revoluționară despre lume și viață

Innoitoarele transformări de dimensiuni titanice care caracterizează edificarea complexă a patriei, desfășurate sub conducerea celui mai iubit fiu al națiunii, tovarășul Nicolae Ceaușescu — a cărui activitate exemplară în devenirea României contemporane constituie pildă luminoasă pentru noi toți — reprezintă generos și mobilizator îndemn de muncă și creație pe drumul făuririi socialismului și comunismului pe pămînt românesc. Avînd în fruntea sa pe marele erou al României socialiste, ctitorul de țară nouă, națiunea noastră a pășit pe drumul împlinirilor glorioase, într-o epocă de remarcabile realizări politice, sociale și economice, epocă pe care noi toți am numit-o, cu fierbinte recunoștință și justificată mîndrie, Epoca Nicolae Ceaușescu. Partidul, secretarul său general, s-au preocupat continuu de dezvoltarea puternică a forțelor de producție pe întregul cuprins al României și, în același timp, de crearea și perfecționarea cadrului organizatoric capabil să asigure o cît mai largă participare a tuturor oamenilor muncii, în tripla lor calitate de proprietari, producători și beneficiari, la soluționarea democratică a problemelor construcției socialismului, la elaborarea și înfăptuirea politicii partidului. Congresul al IX-lea a deschis cale liberă și demnă împlinirii unei vaste opere de prefaceri revoluționare, atît în peisajul economic al țării, cît și în conștiința de sine a omului contemporan. Constituind luminoasă și esențială învățătură pentru devenirea noastră revoluționară pe generoase coordonate politice, sociale și economice, opera de o inestimabilă valoare teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu pune în evidență, în mod strălucit, pătrunzătoarele transformări de dimensiuni titanice care caracterizează edificarea complexă a patriei, desfășurate sub conducerea celui mai iubit fiu al națiunii, tovarășul Nicolae Ceaușescu — a cărui activitate exemplară în devenirea României contemporane constituie pildă luminoasă pentru noi toți — reprezintă generos și mobilizator îndemn de muncă și creație pe drumul făuririi socialismului și comunismului pe pămînt românesc. Avînd în fruntea sa pe marele erou al României socialiste, ctitorul de țară nouă, națiunea noastră a pășit pe drumul împlinirilor glorioase, într-o epocă de remarcabile realizări politice, sociale și economice, epocă pe care noi toți am numit-o, cu fierbinte recunoștință și justificată mîndrie, Epoca Nicolae Ceaușescu. Partidul, secretarul său general, s-au preocupat continuu de dezvoltarea puternică a forțelor de producție pe întregul cuprins al României și, în același timp, de crearea și perfecționarea cadrului organizatoric capabil să asigure o cît mai largă participare a tuturor oamenilor muncii, în tripla lor calitate de proprietari, producători și beneficiari, la soluționarea democratică a problemelor construcției socialismului, la elaborarea și înfăptuirea politicii partidului. Congresul al IX-lea a deschis cale liberă și demnă împlinirii unei vaste opere de prefaceri revoluționare, atît în peisajul economic al țării, cît și în conștiința de sine a omului contemporan. Constituind luminoasă și esențială învățătură pentru devenirea noastră revoluționară pe generoase coordonate politice, sociale și economice, opera de o inestimabilă valoare teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu pune în evidență, în mod strălucit, pătrunzător

„SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC"

(Continuare în pag. a II-a)

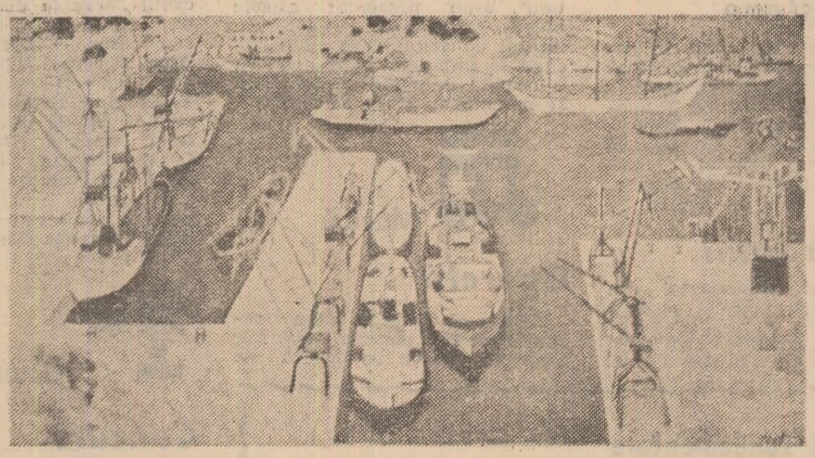

Patria de-acum

Unire Alba Iulia înseamnă
cîmpii și munți și unduiri de brazi
și-nseamnă mai ales țara-mplinită
în toată frumusețea ei de azi.
Cu oamenii ei demni și-de-omenie
cu tot ce am clădit pe-a noastră glie
cu avîntatul, comunistul drum
unirea este patria de-acum.

DORU GEORGESCU

TEZELE PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Cu oamenii și pentru oameni

Artistul și locul lui în Cetate. De-a lungul timpului acesta a fost subiectul unei captivante dezbateri, căreia epoca noastră de intemeieri revoluționare îi conferă un plus de ardență și de profunzime.

Pentru tînărul creator din România socialistă a fi este sinonim cu a fi implicat, a participa cu gîndul și cu fapta la tot ceea ce înseamnă viața colectivității.

În lumina acestei înțelegeri responsabile și lucide a oamenilor, a problemelor lor, se așază importantele îndemnuri ale Tezelor din aprilie, magistral formulate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Militînd pentru o strînsă legătură între artist și realitatea imediată, pentru perfecționarea necontenită a conștiinței și activității acestuia. Tezele din aprilie sînt o nouă și elocventă dovadă a rolului partidului în înfăptuirea socialismului multilateral dezvoltat în România cu oamenii și pentru oameni.

Trăim zi de zi fapte înălțătoare, momente care consfințesc dăruirea și competența profesională a celor din jurul nostru. Avem menirea să realizăm pentru acești oameni minunați opere care să-i reprezinte, în care să-și regăsească ideile și sentimentele definitorii.

În centrul întregii noastre activități artistice situăm și vom situa efortul de portretizare a omului nou, reprezentant al unei înalte conștiințe și al unei etici ferme.

Indiferent că mînuim condeiul, penelul, dalta sau vioara, ne unește dorința de a cuprinde în operele noastre măreția și frumusețea acestui om.

Deseori el, semenul nostru, printr-o modestie semnificativă, preferă să rămînă anonim și ceilalți să cunoască doar marile înfăptuiri la care a luat parte, înfăptuiri ce sporesc avuția patriei.

Dar prin creațiile noastre el se va recunoaște întotdeauna.

În fața noastră stă un dublu imperativ : acela de a folosi tot ceea ce trecutul cultural și istoric al patriei ne-a lăsat ca patrimoniu de valoare și de a trece viața noastră de zi cu zi într-o epopee revoluționară.

Și toate acestea le vom împlini simplu și firesc. În fond, acesta e artistul : un om obișnuit, confundîndu-se cu ceilalți oameni, în iureșul străzii, în iureșul timpului.

DIANA BARBU

SENTIMENTUL ȘI IDEEA UNIRII — PERMANENȚE ALE ISTORIEI ROMÂNILOR (II)

70 de ani de la făurirea statului național unitar român

Secolul al XIX-lea, de fapt veacul în care se va înfăptui Unirea Principatelor, iar mai apoi se va obține Independența prin jertfa de sînge dată de dorobanți pe cîmpurile de la Grivița și Plevna, stă sub semnul redeșteptării și al emancipării naționale, începînd îndeosebi cu al doilea deceniu — al cărui debut este marcat de Revoluția lui Tudor Vladimirescu.

Este vremea în care se aud, uneori timid, alteori răspicat glasurile unor poeți, prozatori ori publiciști care cer, cu tot mai multă insistență, măsuri rapide și ferme pentru punerea demnității naționale în drepturile ei. Și pentru atingerea acestui deziderat nu există decît o singură șansă: aceea de a realiza Unirea și de a obține Independența. Este interesant de remarcat că „vocile" care se pronunță pentru aceste mărețe idealuri nu sînt doar ale păturilor mijlocii, ale intelectualilor și scriitorilor, într-un cuvînt ale celor pe care istoria i-a circumscris categoriei de democrați revoluționari, ci și ale altora — din păturile boierești. Tipic în acest sens rămîne, desigur. Costache Conachi, poet sentimental, neoromantic întîrziat la care cititorul nu s-ar aștepta poate să întîlnească accente sociale mai pronunțate. Și, totuși, iată-l și pe el implicat, aidoma tuturor contemporanilor, în dezbaterea unei probleme la ordinea zilei — cea a desființării barierelor care-i despart pe românii aflați de o parte și de alta a Milcovului. „Deosebirea între neamurile lumii după cel dintîi cuvînt fiind legea închinării, limba voroavei și depărtarea lăcașului — zice el în articolul **Temeiurile și trebuința desființării vămii între**

FLORENTIN POPESCU

(Continuare în pag. a X-a)

ACTUALITATEA pentru TINERET

NOTE • INFORMAȚII • MICROINTERVIURI AGENDĂ • AVANPREMIERE • RECOMANDĂRI

Manifestări cultural-artistice

● Un vibrant moment de muzică și poezie intitulat **„Uniți în cuget și-n simțiri"** s-a desfășurat cu participarea tinerilor de la Întreprinderea chimică din Făgăraș.

● **„Unirea — țel de veacuri al întregului popor român"** este titlul expunerii prezentate la Liceul „Avram Iancu" din Brad.

● Semnalăm o interesantă expunere la Întreprinderea de piese auto din Sibiu : **„Rolul literaturii și artei în formarea culturală a tineretului".**

● O seară de muzică și poezie organizează tinerii din Călărași. Spectacolul are genericul **„Noi creștem odată cu țara"** și se va desfășura în această seară la Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" pentru tineret din Călărași.

● Mîine, la Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" pentru tineret din Iași se va desfășura spectacolul de muzică și poezie patriotică **„Uniți în cuget și-n simțiri".**

Carte

„Salonul literar Dragosloveni"

În zilele de 4 și 5 noiembrie s-a desfășurat, în județul Vrancea, manifestarea literar-artistică **„Salonul literar Dragosloveni"**, ediția a XIX-a. La Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" din Focșani a avut loc deschiderea festivă, prilej cu care a fost prezentat simpozionul „Literatura Unirii" și au fost decernate premiile Concursului literar interjudețean „România pitorească". La diversele acțiuni culturale — printre care s-a numărat și vizita la Casa memorială „Alexandru Vlahuță" din Dragosloveni — au participat : **Al. Piru, Mircea Radu Iacoban, Sergiu Adam, George Genoiu, Gheorghe Istrate, Florin Muscalu, Traian Olteanu, Dumitru Pricop, Corneliu Sturzu, Horia Zilieru.**

Rotonda 13

Luni, 14 noiembrie, la orele 17, Muzeul Literaturii Române organizează la sediul său din strada Fundației nr. 4, manifestarea cu genericul „Rotonda 13" care va cuprinde evocări literare pe tema **„Scriitorii români și Marea Unire"**. Vor participa : Al. Balaci, Radu Florescu, Mircea Malița, George Gană, Mihai Ungheanu, Emilia Șt. Milicescu, actorii Mircea Albulescu și Ștefan Velniciuc.

Plastică

Omagiu Unirii

La Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" din sectorul 2 al Capitalei a fost vernisată expoziția de artă plastică intitulată „Omagiu luptei poporului român pentru Unire, pentru unitate națională". Expoziția va fi deschisă pînă în ziua de 8 decembrie.

Vernisaje bucureștene

În această săptămînă, în galeriile de artă ale Bucureștilor au fost vernisate trei expoziții : creație vestimentară de Mihaela Avram-Răzvan la „Eforie", grafică de Maria Copast la Căminul Artei (parter), retrospectiva George Filipescu la Muzeul de Artă al R.S.R.

La Petroșani

La Muzeul mineritului din Petroșani putem vizita expoziția pictoriței Lidia Bejan. Această expoziție urmează unei serii de expoziții în grup realizate de membrii Cercului artelor plastice „Valea Jiului" și cuprinde peisaje industriale, naturi statice, peisaje cotidiene.

Artă naivă

Arta naivă a ajuns la cea de-a XX-a expoziție națională. Evenimentul se petrece la Galeria de artă naivă din Pitești și va dura pînă la finele lunii. Expun 55 de artiști din toată țara.

Teatru

Evocări din teatru

Pe data de 1 noiembrie a avut loc la Muzeul C.I. și C.C. Nottara, în ciclul „Evocări din teatru", o acțiune comemorativă cu tema „Premiera piesei Patima roșie de Mihail Sebastian". S-au prezentat afișele piesei, iar apoi spectatorii s-au întîlnit cu actori care au participat la premieră. Acțiunea va fi reluată în zilele de 13, 20 și 27 noiembrie. **(F.P., MICȘAN)**

Muzică

Operetă

Aflăm că și la a 500-a reprezentație, opereta „My fair lady" de Loewe se bucură de succes în rîndul tuturor categoriilor de spectatori. Să menționăm că libretul acestei bine cunoscute operete a fost scris după piesa „Pygmalion" de G.B. Shaw. Săptămînă de săptămînă, „My fair lady" ține afișul la Teatrul de Operetă din București.

Concerte

Săptămîna viitoare, Studioul de concerte al Radioteleviziunii programează trei manifestări muzicale : marți, 15 noiembrie, un **recital de pian** susținut de **Viorela Ciucur**, miercuri, 16 noiembrie un **concert cameral cu formația „Trio Ricercare"**, iar joi, 17 noiembrie, va evolua în concert, sub bagheta lui Emil Simion, **Orchestra simfonică a Radioteleviziunii Române**, avînd ca soliști pe **Georgeta Stoleriu** și **Dan Claudiu Vorniceiu.**

Jazz la „Tănase"

Teatrul „Constantin Tănase" prezintă astăzi (ora 18), la Sala Polivalentă, un spectacol în ciclul **„Jazz în dialog"**. Participă nume mari ale jazzului românesc — **Corneliu Stroe, Anca Parghel, Hari Tavitian** și ale celui vest-german — **Martin Verborg și Reinhard Hammerschmidt.** Își dă concursul **Quartetul „Opus 4" (Ioan Bontaș, Cătălin Răsvan, Nicolae Simion, Mircea Tiberian).** Prezentatorul spectacolului este **Florian Lungu**, iar regia este semnată de **Anca Ovanez-Doroscenco. (F. POPA)**

Cinema

Concurs de cultură cinematografică

Întreprinderea cinematografică a municipiului București organizează, în colaborare cu Comitetul municipal U.T.C., un interesant concurs de educație politică și cultură cinematografică **„Unirea — permanență a istoriei românești"**. Filmele concursului — **„1 Decembrie 1918"** (regia **Mircea D. Popescu**, scenariul **Mircea D. Popescu și Constantin Popescu-Cadem**), **„Unirea — permanență a istoriei românești"** (regia **Paul Orza**, scenariul **Constantin Căzănisteanu, Paul Orza**) ; **„Mihai Viteazul"** (regia **Sergiu Nicolaescu**, scenariul **Titus Popovici**) și **„Rug și Flacără"** (regia **Adrian Petringenaru**, scenariul **Adrian Petringenaru** după un roman de **Eugen Uricariu**), — au fost vizionate la cinematograful **Timpuri Noi**. Între 7—27 noiembrie are loc etapa de sector ce se va desfășura în Centrele de creație și cultură socialistă **„Cîntarea României"** ale tineretului. Finala concursului va fi găzduită de Centrul de creație și cultură socialistă **„Cîntarea României"** al tineretului din sectorul 6. **(F. MICȘAN).**

Lecturi fundamentale

„Amurg violet"

G. Bacovia era un Hagi Tudose al cuvintelor. Greu se hotăra să le dea drumul în circulația valorilor. Le scotea cu infinită precauție din gușa uneltei sale de scris, le privea în lumina soarelui cu dinți ce se aprindea rareori în perimetrul universului său poetic, le rotea între degetele nervoase, de violonist în fapt de seară, le cîntarea îndelung și le punea la... loc. Materia lexicală este extrem de puțină în poezia lui Bacovia. Ca la el la nimenea. În schimb, sugestia lirică, freamătul din străfunduri al poeziei sale umple pînă și spațiul alb al paginii pe care aleargă aparent mici și neînsemnate, cuvinte ce se-ntrupează în spusa unuia dintre creatorii noștri de excepție. Departe de banal, sau mai exact spus detașat de banal, Bacovia îi aplică acestuia nu o lupă măritoare ci, luîndu-l așa cum este, îl dezbracă de tot ce nu trebuie nervilor săi lirici, hranei acestora. E ca un cititor pretențios care, citind un roman, rupe paginile neizbutite și se trezește la finele lecturii cu o carte excepțională de numai douăzeci de pagini. O carte tristă prin înfățișarea ei, ca o pasăre jumulită, dar alcătuită din chintesență. Chiar și culorile, furnizoare de stări și de mode în poezie — simbolismul s-a petrecut nițeluș mai înainte de venirea lui Bacovia — se constituie greu la acest homeopatic autor. Spectrul cromatic al lui Newton se învîrtește în poezia bacoviană într-un ritm capricios. Exemplele de constanță sînt rare și unul dintre acestea se numește „Amurg violet". Aici culoarea se face duș diafan, ceva ce trece și se petrece într-un fantastic aproape romanesc: „Amurg de toamnă violet... / Doi plopi, în fund, apar în siluete / — Apostoli în odăjdii violete — Orașul tot e violet. / / Amurg de toamnă violet... / Pe drum e-o lume leneșă, cochetă ; / Mulțimea toată pare violetă, / Orașul tot e violet. / / Amurg de toamnă violet... / Din turn, pe cimp, văd voievozi cu plete : Străbunii trec în pilcuri violete, / Orașul tot e violet".

Ce e nou la „Animafilm"

Interlocutor azi

Dana Duma

Redactor coordonator la Studioul Cinematografic ANIMAFILM

— Studioul ANIMAFILM este singurul studio profesionist de acest gen din țară. Ce reprezintă el astăzi ?

— Înființat în 1964, Studioul **ANIMAFILM** a debutat în 1965 cu o producție de 14 filme, ajungînd în acest an să realizeze 60. Cifrele spun destul de mult despre saltul de la artizanat la industrie, favorizat de concentrarea forțelor animației românești în acest studio. Premiile obținute de peliculele noastre la festivaluri internaționale, solicitarea intensă a acestora la export cît și — foarte frecvente în ultima vreme — aprecieri ale presei de specialitate — atestă progresele artistice ale filmelor noastre de animație.

— Arta de a da viață unui desen este fascinantă. Care sînt „artizanii" de frunte ai acestui „meșteșug" ?

— La **ANIMAFILM** lucrează în acest moment și „pionieri" ai animației românești ca **Ion Popescu-Gopo, Olimp Vărăsteanu, Florin Angelescu, Nell Cobar** și o generație care a debutat imediat după înființarea studioului, formată din foarte cunoscuții **Victor Antonescu, Laurențiu Sirbu, Isabela Petrașincu, Ion Truică, Virgil Mocanu, Luminița Cazacu, Mircea Toia, Liana Petențiu, Tatiana Apahideanu, Anamaria Buzea**, dar și o nouă generație, afirmată în anii '80, reprezentată de **Constantin Păun, Radu Igazság, Zeno Bogdănescu, Marcel Mihai, Dinu Petrescu, Ion Manea, Olimpiu Bandalac.** Fiecare în felul său și-a adus contribuția la diversificarea stilistică a animației noastre.

— Care sînt cele mai recente — și mai valoroase — producții purtînd marca ANIMAFILM ?

— E greu de stabilit o ierarhie, cu atît mai mult cu cît producem filme foarte diverse ca tematică, gen, factură plastică. Semnalăm, ca o importantă linie de forță în evoluția animației noastre, abordarea lung-metrajului. Recentele premiere **(Temerarii de la scara doi, Uimitoarele aventuri ale mușchetarilor, Novăceștii și Fiul stelelor)** au fost, toate, bine primite de public și de critică. Ele sînt o dovadă că animatorii noștri sînt apți să materializeze proiecte de mai mare anvergură.

— Ce se află în acest moment în lucru ?

— Avem în lucru multe seriale, în elaborarea cărora ținem cont de categoria de vîrstă a spectatorilor cărora filmele li se adresează. Pentru cei mai mici spectatori sînt concepute seriile **Pățaniile Marici, Povești cu tîlc, Aventurile lui Pin-Pin, Planetele Otiliei, Gore și Grigore.** Pentru pionieri avem ciclurile **Misterul lui Miu, Vreau să știu, Peripețiile lui Nod.** Realizăm un serial după basmul **Harap Alb**, iar peripețiile mușchetarilor lui Victor Antonescu continuă. Așteptăm mult de la un film de autor, **Trepte**, realizat într-o tehnică deosebită de **Zeno Bogdănescu.**

— 1988 a fost un an record al manifestărilor cinematografice dedicate animației.

— Într-adevăr : expoziția de la Sala Dalles, Gala filmului românesc pentru copii de la Piatra Neamț, marea manifestare „Ecran de vacanță" precum și nenumăratele întîlniri pe care realizatorii noștri le au cu copiii în grădinițe, școli, cluburi de întreprinderi, în București și în județe, sînt acțiuni care aduc multe satisfacții și ne confirmă că animația are un număr imens de suporteri. Am luat inițiativa de a organiza premiere și pentru filmele noastre de scurt metraj. Și am dori viață lungă acestei practici întîmpinate cu entuziasm de marele public.

ARETA ȘANDRU

Concepția revoluționară despre lume și viață

(Urmare din pag. I)

toarea capacitate de sinteză, originalitatea gîndirii filosofice și forța vizionară în trasarea direcțiilor de dezvoltare viitoare a societății românești ale celui numit de către întregul popor, cu fierbinte dragoste și profundă recunoștință, ctitorul României contemporane. Faptele noastre de muncă și creație, efortul nostru constructiv sînt generate și totodată se împlinesc în lumina unor înalte idealuri și a unor concepte fundamentale, tutelare pentru înaintarea societății socialiste românești spre noi culmi de progres și civilizație. Făurim în practică societatea socialistă multilateral-dezvoltată, făurim deopotrivă în conștiințe, cu patos revoluționar, chipul omului nou. În magistralele Teze din aprilie sînt precizate cu exemplară limpezime și spirit științific, novator, bazele unei sistematice și consecvente activități ideologice și politico-educative. Înfrucît omul nou, multilateral dezvoltat, cu o conștiință înaintată, revoluționară, este în aceeași măsură produsul noii societăți și făuritorul ei, procesul complex de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste reprezintă, în concepția partidului nostru, a secretarului său general, o parte integrantă inseparabilă a operei de edificare a noii realități, o necesitate legică a progresului social general. Insistînd asupra acestui aspect, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „Să dezvoltăm puternic educația patriotică, mîndria față de cuceririle revoluționare, să facem să crească răspunderea și hotărîrea de a face totul pentru a contribui la dezvoltarea continuă a patriei, la întărirea independenței și suveranității sale". Tineretul patriei se formează neîncetat, învățînd și muncind în chip comunist, în climatul educațional generat de concepția revoluționară despre lume și viață.

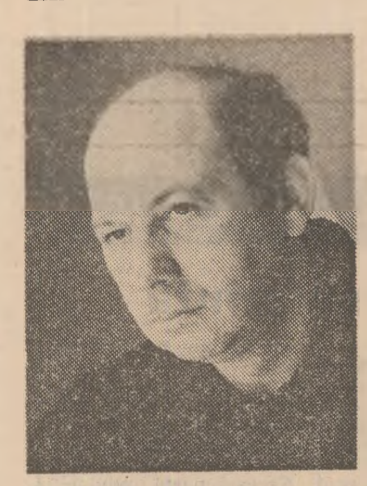

ARTISTUL TÎNĂR LA MATURITATE

Adrian Enescu

„NUMAI DOISPREZECE ANI NE MAI DESPART DE SECOLUL XXI!“

— ...Ați prefațat dialogul, cu o precizare : sînteți un practician al muzicii, nu un teoretician și — ca atare — așteptați ca alții să se fixeze asupra terminologiei în arta modernă. Totuși, cînd vă gîndiți la muzica pe care o scrieți, trebuie să o numiți într-un fel...

— „Muzică electronică“.

— Ce alte sinonime se mai vehiculează în lume ?

— „Muzică a cosmosului“, „Muzică de ilustrație“, i s-a mai spus și „Muzică progresivă“... Vedeți ? Nici teoreticienii nu s-au decis încă. Începuturile acestei muzici s-au făcut prin 1952, în primul laborator de „Muzică electronică“ (vom adopta acest termen), creat la Cologne, lîngă Paris. Se căutau pur și simplu niște sunete noi. În 1965 am avut acces la niște asemenea imprimări și am fost cucerit de idee. De-abia ieșeam din adolescență și totul în jur era căutare, deschidere spre alte forme mai neincorsetate, mai apropiate de noul suflet al oamenilor. În '66 am intrat în posesia primului sintetizator și am început să lucrez pe el. Firește, erau niște simple tatonări. L-am cunoscut pe Grigore Moisil care mi-a permis accesul la un centru de calcul unde am început să învăț ce este acela un computer, matematică, relațiile matematicii cu muzica.

— Nu v-a ispitit facultatea de electronică ?

— Poate, inițial, poate. Am înțeles repede însă că nu ai timp într-o viață să le faci pe toate și m-am dus la conservator. N-am încercat să construiesc aparatură, pentru că nu agreez amatorismul, n-ai cum să te pui cu oameni pregătiți special pentru asta, care lucrează într-un mediu industrial, pe baza cercetărilor de vîrf. M-am rezumat deci să cunosc bine sintetizatorul, să-i descopăr alte și alte posibilități, să-l „mulg“ de cele mai imposibile combinații. În esență, lucrurile se rezumă la subordonarea unei inteligențe pasive uneia active.

— Se vorbește încă despre „dezumanizarea“ muzicii, a artelor în general, prin contactul cu computerul.

— Muzica electronică fascinează, dar naște, așa cum spuneți, și interminabile discuții, unii temîndu-se că ar distruge acel „feeling“, ceea ce are omul mai frumos. E fals. Folosesc aparatura ca să-mi ușurez munca și să cîștig în raniditate, nu-i dau însă nici un alt drept decît să meargă cot la cot cu imaginația care o ia chiar și înaintea gîndului. Muzica electronică este încă un pas în evoluția muzicii. Îmi place să repet că „sintetizatorul este clavecinul secolului nostru“ ; dacă l-ar fi avut la dispoziție, artiștii de acum două-trei-patru-cinci veacuri ar fi compus pentru el. A crea înseamnă — spun ceva arhicunoscut — a merge înainte. Eu nu încerc să imit sunetele instrumentelor tradiționale ; dacă aveam nevoie de asemenea sunete, apelam firește la instrumentele specializate. Încerc să inventez alte sunete, să creez o „plajă sonoră“ nouă, proprie sfîrșitului de secol XX și-începutului secolului XXI. Teritoriul electronic a cuprins încetul cu încetul laturile vieții umane, muzica n-are de ce să se închidă în „ceea ce s-a făcut cîndva“, chiar dacă s-a făcut foarte bine. Pentru simplul motiv că s-a făcut, e un proces încheiat de alte generații.

— Cînd a luat publicul contact cu „muzica electronică“ scrisă de dumneavoastră ?

— În 1972, la puțin timp după primele discuri apărute pe plata mondială, în 1968. De fapt, chiar în 1968 am propus „Electrecordului“ un disc, a fost întîmpinat cu circumspecție și așa am pierdut patru ani față de startul mondial.

— Cum a fost primit de public ?

— Se intitula „Basorelief“, s-a vîndut în cîteva zile, n-avea un tiraj prea mare.

— Care a fost părerea specialiștilor ?

— „Electrecordul“ a fost mulțumit de „testul pieții“, criticii muzicali s-au păstrat în rezervă, nu s-a scris nici un rînd despre acea apariție. Primirea publicului mi-a fost însă suficientă, era clar că am pentru cine scrie, că sînt recepțat. Am început să folosesc sintetizatoare din ce în ce mai sofisticate. Alți compozitori — Florin Bogardo, Mircea Drăgan, Anton Șuteu, Doru Căplescu — experimentau combinațiile lor. Muzica electronică românească nu s-a născut ca o imitație a celei străine, ca o modă, a pornit la drum aproape simultan, cu primele căutări în lume și și-a urmat propriul său drum.

— Sintetizatorul nu a exclus din creația dumneavoastră instrumentele clasice și sunetele clasice...

— Nu mi-am propus așa ceva, o cucerire valoroasă trebuie păstrată, îmbogățită cu noile descoperiri. Filmul mi-a oferit un cîmp vast de experiment.

— Ați făcut multe filme ?

— Vreo 40. Sînt adeptul muzicii imprimate pe bandă, nu m-a atras hazardul, improvizația muzicii prezentate pe viu, în sala de concert. Scriind muzică de film, am simțit o mare libertate de combinație, am folosit, alături de sintetizator, orchestră simfonică, de cameră, cvartet, am lucrat și cu vocea Sofiei Vicoveanca.

— Să pătrundem în culisele atelierului de creație. Cum procedați cînd compuneți muzică de film ?

— Totul începe cu un telefon. Regizorul îmi cere să-i scriu muzica, eu îi cer să-i văd filmul. Dacă-mi place, mă apuc de lucru. Unii sînt de părere că este o excelentă muzică de film „aceea care nu se aude“, adică se substituie atît de bine imaginii, încît nimeni n-o mai observă. După părerea mea, e greșit. Filmul înseamnă imagine plus coloană sonoră (dialog, zgomote, muzică). Sînt adeptul muzicii ca personaj de sine stătător care să contribuie la împlinirea artistică a filmului, să spună ea însăși ceva. Consider o muzică de film reușită numai partitura care, avînd o coloană vertebrală proprie, se poate asculta și singură, neînsoțită de imagine.

— În cronici se obișnuiește să se scrie : „filmul pe ansamblu este slab, dar imaginea / decorurile / muzica sînt de calitate“. Vi s-a întîmplat să fiți mulțumit de muzica dumneavoastră compusă pentru un film considerat în final nereușit ?

— Mda, teoretic e posibil. Compozitorul are capacitate de invenție, dacă are forță poate să meargă mai departe decît imaginea, dialogurile etc. După cum v-am spus, eu îmi iau, prin vizionarea imaginii, o marjă de siguranță. Am refuzat din start să scriu muzică pentru un film care nu mi-a trezit interesul. Filmul apare publicului ca un produs finit și omul simplu, cel pentru care creăm, în fapt, nu judecă pe felii, spune : „îmi place“ sau „nu-mi place“.

— Care considerați a fi cea mai reușită muzică de film compusă de dumneavoastră ?

— Cea de la „Tănase Scatiu“, de Dan Pița. Și îmi pun mari speranțe în cea la care lucrez acum. Este un film despre Mircea cel Mare, făcut de Sergiu Nicolaescu. Un film istoric, grandios, dar, în același timp, din ceea ce am văzut eu filmat pînă acum, deosebit de uman, de adînc psihologic. Am lucrat cu regizori care veneau să discutăm pe parcurs, îmi dădeau sugestii și le primeau pe ale mele, împingeam filmul înainte, împreună. Sergiu Nicolaescu este alt gen ; un mare profesionist care respectă profesionistul prin neamestec. Am văzut o parte din materialul filmat, m-a fascinat, el și-a continuat munca lui, eu am început-o pe a mea. Legătura o țin cu inginerul de sunet, Salamanian, un alt excelent profesionist.

— Cum se împacă muzica electronică și un subiect istoric ?

— Păi, nu se împacă ! Folosesc numai muzică simfonică, scrisă pentru instrumente tradiționale. Problema acestui film a fost alta. Orice creație de inspirație istorică este în realitate o privire a omului modern asupra unei perioade îndepărtate. În privința muzicii la acest film eu recreez sonoritățile secolului XIV, așa cum le simte și le înțelege omul aflat în pragul secolului XXI. Am început să lucrez în martie și prima treaptă a fost documentarea asupra stilisticii secolului XIV, formei, înlănțuirilor armonice. Ceea ce fac acum sînt subtilități tehnice care mă privesc doar pe mine. Cînd voi termina, muzica împreună cu vocile actorilor captate într-un cadru cu zgomote vor alcătui un fel de bulgăre care trebuie modelat ca în mîinile unui sculptor pentru a se plia cît mai fidel pe imagine. Precizez : nu spunînd încă o dată ce spune acesta, nu subliniind-o, ci adăugîndu-i sensuri noi.

— În cinematografia modernă este vizibilă și o altă tendință, aceea de a reduce la maximum muzica sau de a o exclude total.

— Cînd imaginea se poate rezema numai pe o coloană sonoră alcătuită din zgomote, muzica, e clar, nu are ce căuta. E greșit să pleci de la premisa că un film trebuie să aibă neapărat muzică. Dacă va avea și cîtă — asta depinde de opțiunea estetică a regizorului, de ideea în care și-a conceput filmul. În calitate de compozitor, eu sînt adeptul muzicii puține.

— Ați scris și muzică pentru teatru ?

— De trei ori. Îmi aduc aminte cu plăcere de colaborarea cu regizorul Horea Popescu la „Caligula“ și „Zbor deasupra unui cuib de cuci“.

— Cît timp lucrați la muzica pentru un film ? Dar la cea de teatru ?

— Cam 5—6 luni pentru film și cam 2 luni pentru teatru, în medie, desigur.

— Și am ajuns la muzica ușoară ; cu ea i-ați cucerit pe tineri. Care este crezul compozitorului Adrian Enescu în acest domeniu ?

— Se vorbește extrem de mult la noi despre competitivitate în cercetare. În ceea ce producem ca valori materiale... Este foarte normal ca un popor care se simte puternic să vrea să se impună cu ce are mai bun, să se afirme printre cei mai buni. Acest lucru este legitim și pentru muzica ușoară. Date fundamentale, argumente ale acestei posibile propulsări avem în filonul nostru muzical, deosebit de bogat și de original. Sîntem stăpînii unei zone folclorice capabile să ofere încă mult timp mari surprize muzicale. La ora actuală, în lume, poți să te afirmi doar dacă vii cu ceva nou. Noi, românii, deținem acest nou cu care putem face o breșă în „tonele“ de muzică revărsate pe undele globului.

— Acum cîțiva ani ați reținut atenția publicului cu cîteva prelucrări folclorice...

— Grupul „Stereo“ a apărut la televiziune cu „Fetele de la Căpîlna“, „Mocișorița“, „Frumoasă-i vecina noastră“ — piese rezultate din îmbinarea firului folcloric cu sintetizatorul. Ulterior, combinația s-a dovedit una dintre cele mai viabile și mai pertinente. Acum 6 ani, cînd fetele de la „Stereo“ lansau cîntecele amintite, am propus „Electrecordului“ să scoatem un disc. M-am ciocnit de neînțelegere, exprimată în temerea că muzica nu ar fi tocmai „comercială“. Ironia face ca după numai 5—6 ani, combinația folclor-sintetizator să pulverizeze piața lumii. Și, firește, au irumpt în fruntea „top“-ului tocmai acele zone cu folclorul mai original, mai „capabil de surprize“, așa cum spuneam că este al nostru. Trăim într-o lume teribil de grăbită. Dacă eziți, dacă nu ai simțul noului și nu vezi din timp încotro merg lucrurile, pierzi curse importante. Și eu zic că avem datoria față de acest popor să nu le mai pierdem.

— Educația muzicală este parte integrantă a educației generale a tinerilor. Gustul tinerei generații, luată ca ansamblu, se dovedește sigur. Totuși, sînt vizibile unele tendințe spre snobism, ca și ideea că numai ceea ce este de „ultimă oră“, chiar dacă e de calitate îndoielnică, merită să fie luat în seamă. Ce mijloace considerați a fi eficiente într-o educație muzicală de calitate ?

— Păi, în primul rînd, calitatea ! Tînărul alege din ce-i dai. Dacă redactorii muzicali împing în emisiuni piese minore, dacă, în discotecă, prezentatorii se extaziază în fața ultimei casete adusă de peste hotare, tînărul este tentat să creadă că asta e Muzica și-și stabilește preferințele înlăuntrul acestui cerc. În discotecă, de pildă, loc frecventat de tineri, disc-jokey-ul este în stare să turuie minute în șir despre biografia Madonei, să zicem, în schimb nu știe să spună nimic despre creația unui compozitor român. Eu cred că o educație muzicală bine făcută trebuie să înceapă cu cunoașterea, înțelegerea și aprecierea creației autohtone de valoare. De difuzarea și impunerea acesteia trebuie să se ocupe, cu program, mijloacele mass-media. Să nu neglijăm nici video și imensele sale disponibilități educative. Ca și casetofonul, televizorul, computerul, aparatura video este o descoperire a secolului de care nu putem face abstracție. Sînt sigur că tineretul nostru ar urmări cu interes casete video cu filme românești sau cu muzică românească, dacă acestea i s-ar pune la dispoziție. Și, aflat în posesia unor bune realizări — și artistice și tehnice — ar putea face singur comparații și trage concluziile cuvenite.

— Ce rol revine creatorilor, în cazul dumneavoastră, compozitorilor ?

— Ajungeam firește și aici. Trebuie să ne domine și să ne ghideze același cuvînt : calitatea. Muzica ușoară (sau comercială cum i se spune prin alte părți) a atins un anumit nivel de calitate sub care, dacă scazi, te scoți singur din competiție. Să nu uităm că numai 12 ani ne despart de secolul XXI. Sunetul secolului XXI se întrevede de pe acum și în mod firesc este altul decît al secolului XIX sau al secolului XX, pretinde instrumente noi și voci noi. Să ne oprim la voce, care pare mai departe de tehnică. Pornim, ca întotdeauna, de la datele native ale interpretului, le îngemănăm cu orchestra, stabilim balansul între timbrul vocii și timbrele existente în cadrul orchestrei. Într-un ansamblu perfect, rotund, vocea devine al n-lea instrument. Compozitorul modern lucrează cu interpretul, așa cum repetă un regizor cu actorul, pînă-l modelează potrivit concepției sale. La capătul a 6—7 luni de muncă intensă, fabrică vocea capabilă să nu „zgirie“, să se pătrundă de „starea“ generală a muzicii propuse.

— Ați lucrat mai ales cu soliști tineri.

— La ediția de anul trecut a Festivalului de muzică de dans, organizat la Costinești sub egida C.C. al U.T.C. mi-au atras atenția vocile Loredanei Groza, Silviei Dumitrescu și cea a lui Gabriel Cotabiță. Mi-am dat seama că sînt interpreți cu mari disponibilități și labilitate stilistică, voci care — lucrate în sensul amintit — pot deveni competitive. Loredana și Cotabiță au scos deja discuri epuizate în cîteva zile. Asta, în paranteză fie spus, dovedește o schimbare în mentalitatea „Electrecordului“ unde și datorită unui om de muzică, așa cum e Daniela Caraman Fotea, s-a înțeles că timpul și stilul nu stau pe loc. Cu Silvia Dumitrescu lucrez în prezent. O surpriză va fi discul pe care-l pregătesc cu Angela Similea, o interpretă de multă vreme consacrată, către care m-a atras calitatea vocii, profesionalismul și marea ei dorință de a face „altceva“.

— Am vorbit despre colaborarea muzicianului cu teatrul ; să vorbim și despre simbioza cu poezia.

— Textul (să folosim acest termen) are un rol mare în pătrunderea unui cîntec în conștiința publicului. Ceea ce nu se-nțelege de multe ori este că muzica ușoară, al cărei punct de încercare este să fie dansabilă, nu se pretează la filozofie. Cînd se intenționează să se spună lucruri mari pe o muzică ritmată, efectul este departe de cel scontat. Și reversul este valabil : puerilitățile, truismele duc la umor involuntar. Echilibrul l-au găsit mai demult Beatles-ii și lecția lor e încă actuală : textul ideal rămîne o poveste simplă de viață, concentrată în cîteva rînduri și două-trei metafore. Colaborarea între compozitor și textier se traduce într-o muncă îndelungată și de finețe, care pretinde întotdeauna sacrificii mari de o parte sau de alta. În ceea ce mă privește, recunosc, sînt un partener dificil : nu compun muzică (excepție face cîntecul „Bună seara, iubito“) pe versuri gata scrise, mi se pare că aș îngrădi muzica. Sînt conștient că îl provoc pe textier la un lucru infernal — trebuie să aștearnă acele cuvinte care să se potrivească pe notele mele și va fi el cel care, inevitabil, va trăi sentimentul îngrădirii. Dintre poeți, numai Lucian Avramescu este dispus să se supună unei asemenea torturi. Și asta pentru că are și calitățile (rar întîlnite la un loc) ale unui autor de text ce poate fi cîntat : ureche muzicală, simț muzical, știință a vocalelor și consoanelor care „calcă“ pe anumite note. Evident, se întîmplă ca, de dragul unei imagini poetice foarte frumoase, să modific și eu muzica. Pentru că am vorbit despre competitivitate și factorii datori să o stimuleze, este momentul să spun că radio, televiziunea, „Electrecordul“ ar trebui să depășească „baremul“ autoimpus al celor 200—300 cuvinte care alcătuiesc textele „obișnuite“ de muzică ușoară și să fie mai receptive la textele de calitate, prin asta înțelegînd versuri purtătoare de mesaj, versuri care „spun ceva“ și o fac într-un limbaj cît mai apropiat de cel al omului obișnuit al zilelor noastre.

— Cum vă gîndiți activitatea în viitor ?

— În viitorul apropiat voi scoate discurile la care lucrez și voi termina primul meu „muzical“ realizat în colaborare tot cu Lucian Avramescu ; va fi un spectacol strins pe o idee (Legenda Meșterului Manole), conceput — muzică și scenariu — ca un tot unitar. În viitorul mai îndepărtat voi scrie muzică simfonică de concert, sînt sigur de asta, pentru că am niște lucruri de spus. Ca mulți alți tineri... ajunși la maturitate, sînt urmărit de ideea că timpul zboară și că trebuie să iuțesc pasul. N-o pot face altfel decît muncind. În situația dată — ziua are numai 24 de ore, pe care, orice ai face, nu le poți dilata ! — încerc să elimin din viața mea tot ceea ce nu e muncă ; nu mă interesează discuțiile din branșă, micile cancanuri, petrecerile, nici măcar spectacolele de muzică ușoară. Orele pe care le petrec închis în studioul de înregistrare au ajuns la 13—14, la ele se adaugă orele petrecute la Buftea... Toate gîndurile mele converg spre muncă. Am o singură viață, „dispusă“ de soartă la întretăierea a două secole și vreau să pătrund cu muzica mea, o clipă mai devreme, în secolul ce vine, să netezesc calea oamenilor spre această întîlnire.

MONICA ZVIRJINSCHI

CARTEA DE POEZIE

Lupta cu verbele *)

Pentru poet „clepsidra timpului" măsoară în cuvinte, iar viața lui nu poate exista în afara limbii pe care o vorbește. Poezia presupune o vocație altruistă, pentru că tot ce se întîmplă, tot ce trăiește și simte poetul se dezvăluie celorlalți. Lectura noului volum de versuri al lui Nicolae Dan Fruntelată provoacă și susține afirmațiile de mai sus.

Lauda cea dintîi se cuvine cuvîntului „cheie a lumii" dar și „frunză amară a dimineților" ; rostirea autentică a ideii presupune de fiecare dată ardere anularea ființei : „cînd te găsesc / îmi găsesc moartea prin poezie" („Cuvînt"). Tocmai acest „cuvînt nemernic" este filtrul prin care se dezvăluie totul — de unde, lupta cu el („...troiene de cuvinte / de-a dreapta și de-a stînga poetului / fiecare își pune în hamuri un lup / din pădurile vechi ale alfabetului". — „Ars poetica").

Universul poetic al lui Nicolae Dan Fruntelată — așa cum se revelează el în acest volum, care reia și adîncește teme și motive mai vechi — are cinci dimensiuni, fiecare alcătuind o parte de sine stătătoare. **„Deal îndelungat"** este prima, nu întîmplător, conturînd spațiul originar, din care cuvîntul încearcă să recupereze copilăria și satul „cu apa și rădăcinile". Toate poeziile acestui ciclu se pot circumscrie, de altfel, unui reper blagian, acela al veșniciei care s-a născut la sat. „Deal îndelungat" — poemul care dă titlul acestei părți — este o metaforă pornind de la o structură reală — întotdeauna cimitirul se găsește în zona cea mai înaltă a satului : „Cine cîntă, oare, / acolo în moarte / unde se arată / deal îndelungat ?". Satul este reprezentativ prin elementele și figurile care îl compun ca, de exemplu, ocrotitor, chipul bunicii : „Seara, bunica e un sat / la marginea de sus a pămîntului". („Sat"). Noaptea de miracol în care se coace grîul își așează „semnul aurului" în sensibilitatea fiecărui copil născut atunci. Țăranul este o figură arhetipală care domină solar amintirile poetului : „el e sudul / bolnav de soare al amintirii mele". De altfel, această poezie își găsește puncte de susținere într-un vechi și naiv refren copilăresc, al cărui titlu este preluat, „Țăranul e pe cîmp". Spectaculoase sînt forma și sensurile care se dezvoltă în versuri de o admirabilă profunzime și veridicitate.

Un al doilea moment-cheie al volumului, **„Viața în limba română"**, este un dicționar al sentimentelor care alcătuiesc dimensiunea afectivă a patriei. Mecanismul de funcționare a ideii poetice este de o simplitate care duce, paradoxal, la trăiri complexe. Cuvîntul numește obiectivul / faptul, iar acesta cheamă starea. Prin cuvînt, deci, retrăim, vizionar, de fiecare dată sentimentul patriotic. Demonstrația poetului urmărește ca pe un fir roșu latinitatea și istoria țării. O poezie ca „Noi de la Rîm" (amintind de celebra afirmație a lui Grigore Ureche) concentrează evi întregi de istorie. Prin aceste îndîrjit de frumoase poeme — dintre care se pot cita : „Herba carpatica", „Vreau să-nțeleg", „Latinități" — care afirmă existența unitară și latinitatea poporului, poetul contemporan se așează în lunga tradiție pornind de la cronicari. Mai mult, poetul își asumă și rolul de a acuza toate inconsecvențele contemporaneității, care însoțesc, fatal, mersul istoric al lumii — „Geografia țării mele", „Puțină istorie", „Bussiness".

A treia parte, **„Depozite de fum"** (cuvinte ale căror conotații se dezvăluie prin lectura poemelor incluse) — în care se regăsește și celebrul, de acum, „La bătrînețe, lupii tineri" — se subordonează unui alt motiv intens resimțit în literatura română : trecerea timpului și apropierea de neființă. Astfel, viața, trăită pe „nisipuri mișcătoare", este o „sală de așteptare", în timp ce moartea este clipa „cînd / ești azvîrlit din trenul tău cald" și „simți că-ți crește iarba din piele / verde și ultimă singurătate". Singura realitate rămîne „poezia mea, umbra mea".

„Vis feudal" este un ciclu de poeme pe marginea universalei și veșnicei teme a iubirii. Ca un erou medieval, poetul este cavalerul unei singure doamne („senora"), adică al unei singure iubiri. Majoritatea versurilor de aici se supun rigorilor clasice ale sentimentului versificat — ceea ce se traduce la nivelul expresiei prin forma rimată. Iubirea este cea care contopește identitățile. Poetul spune : „Caută-mă în tine" și se simte „și mai frumos atunci mai fără trup / cînd ochii tăi spre tine, să mă găsești, coboară". Mai mult, iubirea se confundă cu starea de grație a creației — „Tu ești sudul". Valoarea acestor versuri — valoare care se regăsește și la nivelul întregului — stă în noutatea metaforei, a neașteptatelor legături între cuvinte.

Starea de asediu la care este supusă viața omului contemporan — amenințată pînă la distrugerea finală — își găsește expresia poetică în penultima parte a volumului, **„Melancolii civile"**, structurată la rîndul ei într-o modalitate antitetică. Termenii militari preluați, căpătînd subtile conotații, fixează tocmai senzația de anulare a propriei voințe în fața unui implacabil destin. Iată un vers sugestiv — „ce mulți bărbați în transeele toamnei". Viața — în expresia ei cea mai înaltă, poezia — devine un „Cîntec într-un depozit de muniții" sau un „Cîntec sub ploaia de glonțe". Acestor poezii li se opun versuri care — amintind de M.R. Paraschivescu — evocă peisaje „marginale", ca în „Balada circiumii Focșani" sau „Margine de București". Este poezia unor trăiri dezlănțuite, a elanului vitalist explodînd într-o fantastică (și poate ultimă) bucurie de a exista : „...du-mă domnule taxi vărgat / către vinul minios și dulce / ca un sînge tînăr răsculat / care-n vise vrea să mi se culce / sînt dator un chef de ziua mea / cu uitări și cîntece de-amor...".

Volumul de poezie **„Viața în limba română"** (II) se încheie fericit sub semnul problematicii creației — „Stea australă". Aici, în această parte, revine și se lămurește deplin obsedantul cuvînt „sud", inefabilul pol al geografiei poetice, „țărmul poemului", deopotrivă zonă de inspirație și punct al aspirației creatoare. În lupta cu verbele care „se răcesc de la gînduri spre gură", poetul știe că prin poezie se pierde și se recîștigă propriul univers de gînduri și sentimente, că în afara acestui cerc magic ființa lui s-ar anula. „Ars poetica" devine acum „Arta arderii" — translație care, pe lîngă funcția cathartică presupusă, oferă și veșnicia. Persoana I (cu) este, în aceste poeme, acut resimțită și frecvent prezentă, alături de vocative („prietene", „prieteni", „mon ami", „fiule") — poetul vorbind despre sine, despre propriile îndoieli și chinuri ale facerii cuvîntului, implică participarea celuilalt fără de care funcția cuvîntului ar fi sterilă.

Undeva, în poemul „Țintă mișcătoare", se spune : „nu-nțelegi că-mbrăcat în cămașă de plumb / voi trăi în cuvinte ?". Interogație retorică a poetului matur, care este Nicolae Dan Fruntelată, meșteșugind rostirea pînă la o fericită profunzime a expresiei poetice.

DELIA DUMITRIU

*)**Nicolae Dan Fruntelată : „Viața în limba română" (II).**

CARTEA DE PUBLICISTICĂ

Mituri în suferință

Sigur că viața lor — a superbogaților, condimentată cu aventuri fabuloase, cu excentrități costisitoare (altfel ce haz ar mai avea), cu aventuri halucinante— trucată sau adevărată a fost și continuă să fie hrana consistentă a rotativelor. Sînt aruncate pe piața presei sau în fluxurile editoriale, seriale fără sfîrșit, despre cum te poți îmbogăți plecînd de la un singur cent. Aceeași pastă publicitară, vîndută gata mestecată a fost tratată cinematografic, telegenic și, mai nou, prin videoseriale mamut, în care totul, sau aproape totul, începe cu o familie săracă, oropsită de viață, sau cu o banală poveste de dragoste care trece pe strada norocului. Și, peste noapte, iată-i pe miliardarii fericiți, sau cel puțin milionari, plimbîndu-se cu iahtul, cumpărînd un castel medieval în care, ce s-ar putea face altceva decît organiza distracții, dineuri, întîlniri luxoase, pigmentate, din cînd în cînd, conform regulii jocului scenaristic, cu puțintică intrigă.

Dar să nu confundăm mitul, filmul, cu viața adevărată.

Probabil, determinat de o parte din aceste constatări și observații atente, care țin, de data aceasta, mai mult de resorturile economiei sociale decît de video și mass-media, ziaristul Dumitru Constantin (care ne-a mai oferit în colaborare cu Stelian Țurlea volumul „America celor trei asasinate", apoi „Mondo umano?") a fost tentat să scrie o scurtă istorie a super-bogaților. Prima carte „Miliardarii și mizeria lor morală", a văzut lumina tiparului în 1983, la Editura Facla. Ca și cea de-a doua, apărută relativ recent : „Miliardarii — magii banilor murdari". Ea face obiectul rîndurilor de față.

Iată-ne deci în fața unui serial editorial care, se pare, va continua. Substanța lui este, după cum ni se relevă, nouă, nu sub aspectul ineditului informațional ci sub cel al felului atent, original, de a interpreta biografiile scrise și arhirescrise. Dumitru Constantin nu se lasă furat de peisajele și pasajele strălucitoare, confecționate pentru ochii marelui public. Ocolește cu abilitate și capcanele publicitare. Avem în față povestea nu a unor mituri ci a unor oameni a căror viață este cîntărită numai prin bani. Citim interesante rînduri despre mecanismul prin care John D. Rockefeller, „regele petrolului", a acumulat o impresionantă avere ; despre un concurent inepuizabil, imaginativ, pe aceeași piață, Sir Henry Deterding supranumit și „Napoleonul petrolului" ; un avar în variantă modernă, J.P. Getty, noul „rege al petrolului". La fel de interesante sînt fișele comentate despre un as al finanțelor, în specularea dobînzilor, Calust Sarkis Gulbenkian — cunoscut sub numele de „Domnul 5 la sută" ; despre familia de la casa „Roten Schild", a întreprinzătorului Anselm Mayer, de unde își va trage numele celebra dinastie Rothschild, a cărei principală figură declara cu insolență, zornăind monezi în buzunarul de la pantalon, că instrumentul său muzical preferat sînt banii.

Date jos, de pe soclul lor, prefabricat de biografi și publicități plătite, aceste „figuri legendare" sînt demitizate. Fabuloasele averi, echivalînd cu bugetele unor state, sînt firește și rezultatul unor acțiuni întreprinzătoare. Dar, constată Dumitru Constantin, ele au fost și sînt susținute de o mașinărie socială alimentată de corupție, șantaj, crize, inechitate, exploatare. Acestea nu se desfășoară numai pe cîmpul relațiilor individuale. Ci și pe al celor naționale. Sau transnaționale.

Prin scurte dar exacte estimări și precizări, fără a-și fi propus să ofere lecții de economie politică, Dumitru Constantin orientează cititorul, cu instrumente specifice ziaristicii, spre fondul social al problemei. Bogăția și sărăcia sînt polii aceleiași lumi. Dar sărăcia e o dramă ce nu poate fi povestită în serial. Sau, cine știe ?

MARIAN CONSTANTINESCU

retuș

O confesiune a lui Al. T. Stamatiad

Poet notoriu și tenace traducător, Al. T. Stamatiad (n. 1885 — m. 1957) e, fără nici un fel de îndoială, una din **figurile** cele mai originale ale vieții literare interbelice. Patetic și dezinvolt, orgolios și bănuitor, Al. T. Stamatiad urmează cu o nedezmințită fidelitate îndemnurile și consiliile lui Alexandru Macedonski, mentorul său, de care s-a simțit profund atașat de la prima lor întîlnire în cenaclul **Literatorul**. Poetul, ca și omul, cu toate bizareriile, manifesta un interes susținut tuturor celor ce se îndeletniceau cu arta scrisului. De un astfel de sentiment s-a contaminat și discipolul său, Al. T. Stamatiad, care în întreaga lui carieră literară a stimulat și promovat scriitori din cele mai diverse generații. Tinerii scriitori aveau, cum era și firesc, întîietate. Pe cei din promoția sa îi consulta de nenumărate ori spre a lua o decizie. De tot interesul mi se pare confesiunea care urmează, tulburătoare prin sinceritatea ce o conține : **București, VI, str. Vicențiu Babeș, 7, 17 iunie 1933, Dragă Nanule, rîndurile tale ca-ntotdeauna mă consolează în pustiul care trăiesc. Sînt obosit de tot și de toate. Învîrtesc de patru-cinci ani manivela flasnetei, la școala elementară de comert, cu subiectul și predicatul și probabil pînă voi crăpa. Dar lupta pentru existență cu veșnicile mutări de la Ploiești la Tîrgoviște, de aici la București, apoi la Arad, pe urmă iar la București în strada Silfidelor, în Vicențiu Babeș și de la 23 iulie în Bulevardul Pake, nr. 132 (vacanța mi s-a pulverizat) și pînă cînd ? Dar editorii ? Dar redacțiile de ziar ? Cîte amînări și cîte umilințe de la niște indivizi care nu sînt vrednici să ne desfacă nici curelele încălțămintelor. Atîtea lucruri începute, atîtea planuri și toate se irosesc nemaiavînd curajul să mă așez la masa de lucru. Am pierdut pînă și darul de a mai lucra. Te îmbrățișez, Al. T. Stamatiad. [Domnului D. Nanu, Sanatoriul Militar, camera 11, Carmen Sylva, județul Constanța].** Relațiile dintre cei doi scriitori au fost, pe tot parcursul existenței lor, de o perfectă cordialitate și colegialitate. Sfiosul D. Nanu nu uită să-i închine un ciclu de poezii, **Ispitele**, ce se află în volumul antologic — **Poezii**, București, Editura Cartea Românească, [1931], p. 287–309. Mărturiile lui Al. T. Stamatiad, cuprinse în această misivă, se cer interpretate din perspectiva acelui neuitat an 1933 ce a produs atîtea mutații de ordin material și moral. Astfel de izvoare, neglijate un timp, vin să întregească imaginea asupra vieții și mentalității literare din perioada interbelică.

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linii frînte

de LINU

Mihai Dascal, Cezar Petrescu — Somnul. Simfonia fantastică, Ediție îngrijită, prefață și note de Mihai Dascal, Editura Scrisul Românesc, 1988.

Din monumentala ediție critică Cezar Petrescu, la care lucrează de mai mult timp, Mihai Dascal extrage un eșantion pentru a-l oferi publicului larg.

Cronica literară

de AL. PIRU

„Sistematica“ poeziei

Eugen Negrici nu pare a fi fost satisfăcut de ecoul cărții sale **Introducere în poezia contemporană**, din 1985, și a simțit nevoia s-o refacă sub titlul cam misterios de **Sistematica poeziei** (C.R., 1988): „În cartea de față ne propunem să revenim asupra clasificării noastre pentru a adînci tocmai latura ei poietică“. (Deci, „sistematica“ nu-i decît o poietică). „Cele trei modele (propuse în **Introducere**) vor fi consecvent înțelese ca **modele generative**, reconstituite în laborator, a căror funcționare poate fi versificată și ale căror condiții și limite de funcționare pot fi prevăzute“.

Cele trei modele de facere a poeziei erau în **Introducere** prelucrarea, transfigurarea și substituirea existentului de către eul poetic, a obiectului de către subiect. Am obiectat că se revine în acest demers, fie și pe calea semiotică, în care literatura este înțeleasă ca o formalizare a realității, la teoria mimesisului, că adevăratul poet nu pleacă în momentul cînd face o poezie de la ceva preexistent și că nașterea poeziei e văzută de un Claudel și alții ca o simultană cunoaștere (**naissance = connaissance**), prin urmare poetul creează nu prelucrează, transfigurează sau substituie ceva, obiectul lui fiind propriul subiect. În noua sa carte, Eugen Negrici a simțit el însuși inconsistența termenului prelucrare pe care l-a înlocuit acum cu cuvîntul structurare. De la Derrida încoace se vorbește însă mai mult de destructurare în literatură, ce nu trimite la existent, ci tot la eu care face altceva decît ceea ce-i oferă lumea (**materia mundi**). Inutil a spune că transfigurarea este și ea o figurare (superioară, ridicată la o semnificație ideală, dar tot a naturii !), cît despre substituire (devenită acum metamorfozare) oricine vede că nici ea nu înlătură obsesia existentului (prelucrat structurat), transfigurat (destructurat și restructurat), în fine substituit sau metamorfozat de subiect. Formularea celor trei modele generative pierde din vedere că nici o creație nu ne oferă semnificatul decît în forma semnificantului și că semnificatul nu-i în actul critic decît propria noastră intuiție, visul nostru despre lume, fondul nostru liric inefabil.

Este evident că nu devenim poeți dacă știm cum se face poezia, nici critici dacă posedăm gramatica poeziei (un manual de poetică). Dar este poate adevărat că oferim cititorului obișnuit de poezie niște căi de acces, prevenindu-l asupra impasurilor la care unii poeți, tot atît de neinițiați sau prea inițiați în tipurile de producere, ajung. Din **Sistematica** de față se poate afla că există o structurare cu adaos de sens, cu acumulare de sens, cu semantism obscur sau o structurare minimă fără adaos de sens. (De fapt, poezia nu trebuie neapărat să aibă un sens, a spus-o printre alții Nichita Stănescu, trebuie doar să pară că are unul). Transfigurarea poate fi de trei feluri : prin selecție obsesivă, prin destructurare aluzivă (autorul susținuse chiar în **Introducere** „că transfigurarea e o destructurare“ și prin recurgerea la absurd. În fine metamorfozarea poate fi deductivă (voită, coerentă) și aleatorie dependentă de un eveniment incert, nesigură, întîmplătoare).

În prima încercare de sistematizare a tipurilor de producere, prelucrarea era exemplificată prin cinci poeți (Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Mircea Dinescu, Constantin Abăluță și Mircea Ivănescu), transfigurarea prin Vasile Vlad și Virgil Mazilescu, iar substituirea prin Emil Brumaru, Ileana Mălăncioiu și Mircea Ciobanu. Nici un poet din cei zece nu figura decît la un singur tip de producere.

În versiunea nouă a cărții s-au luat și poeți din perioada interbelică (Blaga, Arghezi, Barbu, Bacovia), nu au fost folosiți Mircea Ivănescu și Emil Brumaru, în schimb apar acum Eugen Jebeleanu, Victor Felea, Adrian Păunescu, Luca I. Caragiale, Petre Stoica, Dan Laurențiu, Ilarie Voronca, Virgil Teodorescu, Nichita Stănescu, Nichita Danilov, Nicolae Ioana și Horia Zilieru. Numai doi poeți apar la două tipuri de producere: Adrian Păunescu (structurare și metamorfozare) și Bacovia (structurare și transfigurare).

Structurarea cu adaos de sens e reprezentată de Blaga, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Eugen Jebeleanu și Victor Felea. Structurarea cu acumulare de sens se întîlnește la Tudor Arghezi Adrian Păunescu, Mircea Dinescu. Structurarea cu semantism obscur apare la Ion Barbu, iar structurarea minimă fără adaos de sens la Luca I. Caragiale, Bacovia, C. Abăluță și Petre Stoica. Transfigurează prin selecție obsesivă Bacovia, prin destructurare aluzivă Virgil Mazilescu și Vasile Vlad, iar la Ilarie Voronca și Virgil Teodorescu se identifică o transfigurare absurdă. În fine, se constată metamorfozare deductivă (voită coerentă) la Nichita Stănescu, Ileana Mălăncioiu, Nichita Danilov, Mircea Ciobanu, Nicolae Ioana și Adrian Păunescu, ori la Horia Zilieru. Leonid Dimov și, în același timp, la Nichita Stănescu și Mircea Ciobanu, tipul de metamorfozare aleatorie. Sugestia e probabil că unii poeți ca Arghezi sînt capabili de mai multe feluri de structurări. Nichita Stănescu și Ileana Mălăncioiu de mai multe feluri de metamorfozări, iar Bacovia și Adrian Păunescu în stare de structurare și transfigurare, respectiv structurare și metamorfozare. Așadar tipurile de producere a poeziei nu caracterizează în chip exclusiv opera unui poet, de altfel nu prezentat în toată evoluția operei sale, ci numai prin cîteva poezii, cîteodată nu cele mai definitorii pentru creația sa.

Căutînd invariantele tipurilor de producere a poeziei românești contemporane dintre 1919 (căci cele două poezii citate din Blaga sînt ambele din anul 1919) și pînă în prezent, Eugen Negrici nu și-a propus să epuizeze materia, a procedat selectiv, trecînd peste poeți importanți ca : Al. Philippide, Ion Pillat, Ion Vinea, Emil Botta, Geo Dumitrescu, Radu Stanca, A. E. Baconsky, Cezar Baltag, pentru a cita numai pe cei care nu puteau lipsi și renunțînd, acum, la Mircea Ivănescu și Emil Brumaru, nu și la C. Abăluță, ilustrator, ce e drept, al procedeului de structurare minimă fără adaos de sens.

Categoria ludicului, invariantă studiată de Ion Pop în **Jocul poeziei** (1985), înglobează dintre poeții luați în considerare de Eugen Negrici pe Bacovia, Arghezi, Ion Barbu, Nichita Stănescu și Leonid Dimov, în vreme ce Petre Stoica, Virgil Mazilescu, Mircea Ciobanu, Dan Laurențiu, Ioan Alexandru și Leonid Dimov sînt subsumați de Al. Cistelecan categoriei livrescului în cartea sa **Poezie și livresc** (1987).

Tipurile de creație (nu simplă „facere“) apar în clasificările critice interesate de direcțiile și stilurile fundamentale în care poeții se înscriu, precum cele ale meditației existențiale (Ioan Alexandru, Ileana Mălăncioiu), manierismului (în sensul lui Hocke), cu Nichita Stănescu și Leonid Dimov, diviziunea fruntaziștilor și ironicilor (Marin Sorescu, Petre Stoica, Vasile Vlad, Mircea Dinescu), poezia sentimentalilor și elegiacilor (Victor Felea, Horia Zilieru, Dan Laurențiu). Dar Eugen Negrici vede în afara demersului pur semiotic doar capcane : ale istorismului, ale determinismului, ale „stilisticii acefale interbelice“, de nu cumva și ale criticii propriu-zise.

OPINII DE CRITIC TÎNĂR

Spre un alt clasicism

Ce se moștenește în cultură și cum ? O posibilă serie „sinonimică“ constituită din preluări, transpuneri, configurări, asimilări, asumări, (înregistrări și) redări. În spatele tuturor acestor interpretări stau „permanențele unor forme de expresie ale spiritului universal“. Diferă însă unghiul din care se privește și perspectiva în care elementele privite coagulează integrator. Nimic accidental nu pare a caracteriza fenomenul, nici chiar salturile. De fapt, acestea din urmă nici nu-și justifică existența în metatextul rezultat din aplicarea grilei unui **comparatism pe verticală**, așa cum propune, vădit polemic, profesorul Dan Grigorescu în eseul său intitulat **Cumințenia pămîntului**, ed. Meridiane, 1988 (al 6-lea titlu pe care-l semnează în seria „Curente și sinteze“, după **Expresionismul, Cubismul, Pop Art, Constelația Gemenilor, Aventura imaginii** ; de fapt, numărul 50 al seriei, care debuta, cu ani în urmă, cu prima variantă a acelei **Istorii a unei generații pierdute**.).

Dacă arta rămîne un joc de sumă constantă — nedefinită, însă — a universaliilor, de ce să investim diversele receptacole istorice ale lor cu conținuturi, în ultimă instanță, axiologic diferite, mergînd pînă la a diminua peiorativ rădăcinile lor „istorice“ ? Cu alte cuvinte, primitivismul este forma pură și (relativ) rudimentară pe care o regăsim de-formată, dar îmbogățită sub raport estetic (prin excluderea funcționalității inițiale și a presupusei eticități), în modernism ? Sau, invers, aspiră prezentul la reîntoarcerea spre origini, văzute în chip de unic catalizator posibil al unor energii ce nu se vor viciate de kitsch, spre obsesiva negare a filiației directe în favoarea alteia îndepărtate, mai vagi ?

Cert este că totul seamănă în cultură fără a și semnifica identic. Arbitrarul relației saussuriene poate fi înlocuit de motivația obținută prin utilizarea grilei amintite, dar coeficientul de relativitate (și el, la rîndu-i, variabil) tinde să strice, mai tot timpul, frumusețea ecuației interpretative. Poate și fiindcă noi înșine sîntem striviți de povara istoricității i-mediate, reprezentată de viziunea holistică a postmodernismului. Părtaș la ceea ce ar putea fi cea mai copleșitoare sinteză din istoria artei, surprinsă într-o fază în care acumularea elementelor, pînă nu demult nediferențiată, își caută propriile sale axe de ordonare. Și atunci valoarea expozitivă a modelului moștenit /preluat/ transpus etc. este înlocuită de cea dată de funcționalitatea sa într-un sistem pe care, neputîndu-ne abstrage, tindem a-l elucida înainte de a-l edifica. Capricioasa lui configurare mimează aleatoriul în timp ce pînă și reacțiile receptorului disciplinat sînt programate cu mult înainte. Paradoxul degustătorului de artă contemporan stă în imposibilul mariaj al genuinului dorit cu specializarea necesară. Cine își afirmă competența în acest context riscă încadrarea în limitele snobismului. Și totuși...

Vremea diletantului ferice a trecut de mult. „Bunul simț“ pierde irevocabil bătălia, „inocenții“ dau greș cu o previzibilă... exactitate. Dan Grigorescu ne prezintă, între altele, o probă cu valoare exponențială. S-a bătut multă monedă (și s-a emis multă valută forte) pe intimitatea legăturii dintre arta neagră și **Domnișoarele din Avignon**, opera lui Picasso... Pe la începutul secolului, Dérain și Vlaminck achiziționează piese de artă africană (autentificate ?) de la anticari, ba chiar „de la un faimos negustor parizian“. Cam în aceeași perioadă, unele muzee și galerii expun piese de artă neagră. Picasso ia contact cu fenomenul „original“ pe ambele căi, probabil. Rămîne, în aceste condiții, relația artei africane cu Picasso analizabilă la nivelul simplei evidențe, în spațiul consensual al „bunului simț“ ? Te mai poți dispensa de rigoare ? Nu, firește. Însă rigoarea în sine nu înseamnă nimic. Intuiția „irațională“ a primitivului revine în actualitate odată cu Picasso, cu Brâncuși și cu ceilalți înnoitori ai artei secolului, zămisliți parcă spontaneu la suprafața de contact a modernismului cu avangardismul și cu celelalte -isme. Înnoitorii nu sînt numai recuperatori ai arhaicității ci, în egală măsură, creatori ai ei. „Primitivismul“ lor este, în fond, un alt clasicism, revenirea în(spre) albia universalității.

IOANA DĂNILĂ

Viraje metatextuale

„DRAGĂ PRIETENE ! Îți mulțumesc ! Nu știu cum aș putea să-ți întorc măcar o parte din generozitatea pe care ai dovedit-o și o dovedești față de mine. (...) În locul unei povestiri propriu-zise vei găsi numai drumul spre ea (...) Paginile acestea, de fapt, sînt un fel de dialog cu tine, uneori, cred, un dialog viu, animat. Deci ți se cuvin, dragă prietene. Îți aparțin“. Mă prenumăr și eu printre fericiții destinatari ai mesajului (meta-)romanesc expediat de Ioan Jurca Rovina cu ajutorul editurii Facla (1988). O asemenea **Călătorie spre dragoste**, chiar dacă rămîne un joc (termen repudiat de un „personaj“) de conture, carnalul fiind eliminat în favoarea imaginilor eterat-silfide („umerii fragezi cu claviculele fragile, pieptul cu sînii mici, brațele ușoare“ ș.a.m.d.), tentează mai toate vîrstele criticului.

Scriu „critic“ în loc de „cititor“ întrucît meta-/hiper-/supra-/con-textul(textele) de față trebuie receptat(e) de o privire cît de cît calificată, în afara razei ei de bătaie rămînînd prea puțin pentru lectorul comun, degustător de romanțuri în serie. Sigur, pot fi invocate exemplele imediat anterioare, mai toate de filiație desantistă, dar Rovina nu are nici măiestria tehnică a lui Gheorghe Crăciun (de care îl leagă, totuși, frecventarea — la ore diferite ale sensibilității, însă — a unor aceleași drumuri spre cartea cărții de dragoste) și nici curajul de a claca surizător pe toată linia (intenționat ?) ca în experimentul lui Nicolae Iliescu. Oricum, trebuie observat că autorul ne prezintă o secțiune transversală prin mașina sa de scris, dezvăluindu-ne parte din rotițele și angrenajele ei, uneori chiar și corexul benzii de pînză impregnată cu tuș. Deci, foi desprinse din dosarul cuprinzînd documentarea pentru un „roman de dragoste“ vizînd „iubirea din noi“. O parte din materiale constituie donația unui „mijlocitor“ naratorial, o altă secțiune reprezintă jurnalul de creație al „autorului“, născut din „scoica somnolentă“ (a unei stațiuni de odihnă) precum Venera lui Boticelli pe coperta integral color a volumului etc. De pe acum, însă, cititorul/critic este prevenit de inutilitatea unui demers de tip puzzle prin care s-ar putea, eventual, recompune din cioburi vitraliul elevat și pur („frumusețea din noi“). Schița scenariului este, totuși, posibil de întocmit, dar, efectiv, nu mai interesează dacă o comparăm cu chinuitorul travaliu auctorial la care sîntem chemați co-părtași. Este ca și cum am pătrunde în intimitatea unui studio cinematografic de felul Holly-Buftei, cu decoruri în mărime naturală, pregătite pentru mai multe filme deodată. Printre ruinele acestei „policlinici a amorului“, Ioan Jurca Rovina ne invită la o călătorie cu otomobilul personal. Cititorul-critic este așezat cu grijă pe bancheta din spate (suspensiile sînt verificate cu grijă, planetarele au fost înlocuite cu unele noi, Glentzer) și în paralel cu contemplarea peisajului — **nil mirari nil admirari** — mai trage indiscret cu ochiul și la manevrele efectuate de taximetristul improvizat la cutia de viteze. De aici impresia că traseul romanesc este parcurs, în genere, cu viteza a doua a scriiturii. **Călătoria spre dragoste** propusă are, însă, adesea ceva de ciné-roman, mai ales atunci cînd pe pedala de accelerație otterul apasă mai viguros, imaginile derulîndu-se în pofida indicațiilor de pe vitezometru. („Nu te teme, Alexandru S., Flavia este și o ființă rațională.“)

Finalul cărții/cronicii aparține deopotrivă cititorului amator de raliuri și criticului care suferă de rău de mașină. În cazul în care cel dintîi nu s-a **documentat** la rîndu-i, înaintea achiziției, decît prin consultarea copertei, acesta nu este obligat să achite costul călătoriei. Celălalt, împătimitul virajelor metatextuale, n-are decît de cîștigat : de data aceasta a ajuns cu bine la destinație. Ioan Jurca Rovina, este un autor alături de care se călătorește silențios, cu profit.

DAN-SILVIU BOERESCU

DEBUT

Valentin George Călin

Arheologie

Am început să zgîrii pămîntul
Cu o coastă ce nu-mi folosea,
Să trag o brazdă adîncă prin glie
Nu am reușit, căci, la tot pasul,
Mă împiedicam de alte coaste,
Ascunse în țărînă la adîncimi diferite

Am citit apoi, că, în toate timpurile,
Oamenii descopereau coaste și mai vechi,
Încă de la începutul lumii.
Putem socoti deci populația diferitelor ere,
Proporțional cu numărul coastelor găsite.

Văzînd aceasta, după matură chibzuință,
Mi-am îngropat coasta undeva,
Pentru a atesta trecerea mea prin vreme.
Bănuiesc că peste ani,
Un alt om, arîndu-și glia, o va descoperi.
După ce o va cerceta atent, va putea afirma,
Că omul trăia încă din epoca noastră.

Poeme de

Pavel Pereş

Coroana de umbre

Urcind, coborind în secret
atingem doar secunda captivă
şi-n urmă în lanul concret
stăm albi şi înalţi, deopotrivă
se-ncumetă soarele iar
în valuri cu sunet prelung
atunci vieţuim cînd fugar
luminile noastre se-ajung
şi-aducem din cercuri de apă
culori să se-nveţe cu mersul
ca schimbul seminţei să-nceapă
un joc înmulţind universul.

Iarna

De soare nu te-ai ascuns
De viscol nu te-ai temut
De potop nu te-ai înspăimîntat
Uneori cred că nici nu eşti.

De flori nu te-ai atins
De rouă nu te-ai bucurat,
Am impresia că eşti depărtarea
Chiar cînd dormi în patul meu

Iarna îmi aduce tăcerea ta
Sufletul şi carnea-ţi de parcă
Le tot lipeai de mine să mă uiţi
Zi de zi, seară de seară.

Nimic pe lume nu-i la-ntîmplare
Nu-i un animal fugărit dragostea
Cerul poate cobori pe mîini
Dacă ştii pentru ce întinzi braţele.

Comoara de chiciură

Adună-ţi vechiul tău presimţ, acum
Să laşi singurătatea ta de fată
Pe boarea nupţială ca şi cum
Ai fi fost de trupul tău uitată.

Şi-n strigăt să nu strigi, să-nchizi
Acest latent şi grav masacru
Cît prin iluzii te divizi
Pentru un gest superb şi sacru.

În păr îţi e nemărginirea,
La apogeu îţi stă cuvîntul
Şi-ai isprăvit cu văruirea
Nainte-aacelei nopţi pămîntul.

Pe vanităţi sub capiteluri
Ţi-ai dus serbările-n poveşti
Fără să ştii în cîte feluri
De bucurii poţi să albeşti

Personajul grăbit

Tu soseşti ca un anotimp ciudat
nu e nici vară nici iarnă
ca şi cînd trandafirul
ar inflori dublîndu-se
lume, lume, ea şi-a deschis rochia
străzile răsună la atingerea ei
lume, lume, părul ei ajunge pînă la pămînt,
părul ei e străin.

Să trăieşti lipit de un vis
cunoscînd clipocitul luminii după
numărul paşilor, să trăieşti în esenţa
tiparului invocînd direcţiile limbajului
lume, lume, în părul ei diamantele
sînt cutreierate de gărgăriţe.

Calendar

Luna ieşise, dar nu se vedea,
Ana vie picura din stea-n stea
Cocorii zburau peste viclenii
Trecutul meu pe unde o fi...

În pădurea de fagi o femeie :
În univers luneca o scînteie,
Stingheră, neînsemnată,
Ca o iubire pietrificată.

Iubita mea într-un regat misterios
A plecat cu ce era mai frumos,
Dar rochia ei, pe noapte, pe soare
Înnebunise de-atîta aşteptare.

Victor Beda

Sacul de sport

Greu îi fusese lui Septimiu după ce-i murise soţia. Să trăieşti patruzeci de ani lîngă un suflet, cu care să împarţi şi bucuriile şi necazurile, şi apoi să te trezeşti singur cuc, nu-i lucru uşor. Cu puţin înainte de decesul soţiei, se pensionase. Dusese o viaţă de zbucium, permanent în viltoarea unor chestiuni ce se cereau rezolvate grabnic. Cutreierase toate marile şantiere ale ţării, dormise deseori doar două-trei ore pe noapte, se mulţumise nu rareori numai cu conserve. Acum, după o viaţă de muncă încordată, omul îşi făcea planuri pentru perioada de odihnă ce va urma. Îşi imagina cum va lua la rînd zecile de cărţi pe care nu le citise, cum îşi va reorganiza colecţia de timbre, cum îşi va schiţa itinerariul de pescuit luînd metodic întîi bălţile, apoi apele de deal şi la urmă cele reci şi cristaline de munte, ce îl atrăgeau cel mai mult. Concomitent îşi făcea planul cărţilor ce le va scrie. Îşi propunea să înceapă cu aşa un fel de scurtă istorie a edificiilor mai însemnate ce le înălţase : fabrici de ciment, de zahăr, laminoare, baraje, combinate metalurgice, case de cultură. Parcă le vedea aievea defilîndu-i în filmul minţii. I se imprimaseră pe retină discuţiile uneori aprige cu oamenii care le făuriseră în faţa unor suluri de hîrtie aidoma vestitelor pergamente antice. Dezbăteau pînă noaptea tîrziu tot felul de chichiţe tehnice, muncindu-se să găsească împreună soluţii de rezolvare, originale, pentru zecile de probleme ce apăreau ca dintr-un izvor nesecat. Îi rămăseseră în memorie căştile multicolore : galbene, albastre, albe, roşii ce le purtau colaboratorii lui. Noaptea în vis erau parcă coifuri nu colorate viu, ci roz, bleu, lila, vernil, sub bizarele coifuri se conturau chipurile lor înnegrite de soare, brăzdate de cute adînci, frămîntate de griji, cu ochii roşii de nesomn. Părul lor ca smoala, ca spicul grîului, ca omătul, ciufulit apărea întotdeauna în lumina soarelui, ale căror raze zburdau în geam cînd oamenii se descopereau la intrarea în cabana lui de lemn, cu eterna-i tăbliţă de plastic fixată pe uşă, purtînd inscripţia „şef de şantier". Uneori îi apăreau în vis căzînd de pe vreo schelă, loviţi de vreun utilaj, striviţi de buldozere. Se trezea speriat, lac de transpiraţie. A doua zi îi căuta pe şantierele unde îi aruncase soarta. Nu se lăsa pînă nu-i găsea, chit că investigaţiile durau zile. Îi chestiona îngrijorat : „Ai păţit ceva Sofronie, Marine, Mihai, Sandu ?" etc. etc. „De ce şefu' ?" îl întrebau oamenii care, după ani de zile, îi spuneau la fel ca pe vremuri : „şefu'". „Te-am visat ieri noapte cam rău şi mi-a fost teamă că ţi s-a întîmplat vreo neplăcere". „Sînt bine sănătos, dv. cum o mai duceţi ?" „Mi s-a luat o piatră de pe inimă, atît am vrut să ştiu. Îţi doresc numai sănătate şi succese". Deşi oameni maturi, mulţi dintre ei, aveau de acum părul alb ca neaua, îi considera tot ca un fel de copii ai lui. Dispariţia Marthei, după un cancer ce reuşise să-l stăpînească aproape zece ani, dar care o biruise pînă la urmă, a fost pentru Septimiu ca o lovitură de trăsnet. Femeia arăta bine şi inginerul nutrea speranţa că nevastă-sa o va duce încă mult timp. Într-o vreme se gîndise totuşi la eventualitatea morţii ei, o asemenea boală nu face concesii, apoi viaţa, vioiciunea, optimismul, puterea ei de muncă îi alungase repede gîndul funest. Deşi ştia să se gospodărească singur, şantierele îl învăţaseră să gătească, să spele, să calce, făcea chiar şi conserve, uritul îl dobora, îl măcina, încetul cu încetul. „Abia experienţa pe pielea ta îţi spune ce înseamnă să rămîi singur la bătrîneţe", constatase cu amărăciune. Nu-i credea, mai bine zis nu-i înţelegea pe cei din jurul lui care îşi duceau durerea trăind solitari. Viaţa însă pînă la adînci bătrîneţe, pînă la „ruperea aţei" continuă să fie plină de neprevăzut. În perioada cea mai neagră a existenţei inginerului constructor, cînd el, odinioară, stăpînit întotdeauna de un optimism robust, începuse să se gîndească la inutilitatea continuării unui trai fără nici un mobil, apăru Cătălin. Septimiu avea o fiică ce locuia la capătul ţării, bună, tandră, săritoare, dar frămîntată de grijile propriei familii, numeroase. Se vedea cu ea extrem de rar. Femeia, îmbătrînită prematur, semăna tot mai puţin cu cea de altă dată. După moartea mamei, suferinţa o transformase şi mai mult. Trăia parcă sub imperiul unei perpetue frici. Septimiu îi telefona din cînd în cînd, şi atunci „fata" de 35 de ani, arătînd ca de 50, căuta să termine cît mai repede convorbirea. Întrebarea „De ce să mai trăiesc ?" devenise o obsesie pentru Septimiu. Fostul său coleg, Cătălin, întîlnindu-l într-o zi pe stradă, îl luă la rost „Ia să nu te mai aud cu asemenea idei. Ce, eu nu-s bolnav de inimă ?, nu-s tot singur ?" Şi-au făcut un program de teatru, de filme, de partide de şah, table, de pescuit, scoţîndu-l pe inginer, doar aparent, însă, din pasa lui neagră. Apoi, cînd Cătălin plecă într-o staţiune, uritul reveni, înveşmîntat parcă în haine şi mai negre. Atunci viaţa, mare meşteră în răsturnări de situaţii, i-a scos-o în cale pe Ana-Maria, o femeie singură, intelectuală fină, blîndă, ce suferise cu ani mulţi în urmă o operaţie, aşişderea Marthei. Căsătoria s-a dovedit reuşită. Îşi împărţeau metodic treburile micii lor gospodării, el preluînd ocupaţiile grele, aprovizionare, spălat, călcat, dereticat prin casă, iar ea prepara, cu forţele-i firave, hrana. Redevenise acelaşi optimist ca pe vremuri. Operaţiunea de extirpare a uritului singurătăţii şi-o făcuseră reciproc. Începeau o nouă viaţă. Programul de continuare a emancipării, cum îl numea ea, concertele, piesele de teatru, filmele ce meritau atenţie, le stabileau împreună. Veni vara cea luminoasă, iar canicula îi goni la munte. Stăteau pe o bancă în minusculul părculeţ din faţa cocheţei vilişoare din bîrne, unde locuiau. Inginerul, îi explica cu minuţiozitate înăscută omului ce toată viaţa manipulase şi preţuise detaliile, itinerariul excursiei de a doua zi, ce figura de la sosire, în planul lor de escapade. „Ne vom lua după semne. Nu-ţi pierde timpul cu fleacuri. Doar ştii că eu apreciez informaţiile prin viu grai, am oroare de hărţi, planuri. Sînt o boemă, eu m-am ocupat de artă decorativă. Tu eşti omul tehnicii. familiarizat, nu cu culorile, ci cu metrii şi milimetrii, ce să-i faci ? Important e să găsim consensul atît de căutat azi. Mai făcură tot felul de proiecte de folosire a timpului ajungînd la concluzia că partea predominantă a petrecerii zilelor în staţiune va fi mersul pe jos. „Ne înţelegem noi în toate, nu-i vorbă, remarcă femeia, dar în privinţa plimbărilor per pedes consensul e perfect şi entuziast". Abia a doua zi, la masa de prînz, inginerul, în timp ce adulmeca mirosul îmbietor al prăjiturilor de casă, ducînd mîna la frunte, se adresă Anei-Maria : „Vrei să scoţi din sacul meu de sport agenda de telefon ? Trebuie să-l sun pe «puştiul» care a fost instalat şef la şantierul de la Arini. Să-l felicit, a fost doar ciracul meu vreme de zece ani. Vorbă să fie «puşti», a împlinit nu de mult 40 de ani. Eu îl văd tot un ţinc cu valiza de lemn în mînă, plin de colb, cum a intrat în birou, timid, cu căciula în mînă, deşi era prin iunie. Nu mai ţin minte zeci de numere de telefon pe de rost, ca pe vremuri. De fapt nici nu mai simt nevoia..." „Ca să-ţi îndeplinesc dorinţa trebuie ca pe lîngă tine să ai un sac. Ori un asemenea obiect nu se află în raza mea vizuală", remarcă cu uşoară ironie decoratoarea. „Asta-i bună, nu se poate !" rosti cu iritare inginerul. „Bună, nebună, sacul nu-i, verifică, personal !" Septimiu se execută imediat. „Ai dreptate, nu-l". Interesant e că nici azi dimineaţă nu l-am văzut şi nici aseară. Am venit de la plimbare fără faimosul obiect. Semn de senilitate". „Bravo !" făcu solemn femeia, fără să pară alarmată. Se obişnuise să nu mai dramatizeze nimic. „Şi ce aveai mă rog în el, senilul meu dulce?". „Mai de toate. Actele mele, cinci mii de lei, un cec de patruzeci de mii, bijuteriile tale şi manuscrisul revăzut al viitoarei mele lucrări despre relaţia construcţie-arhitectură, ce sper să rupă inima tîrgului. Am zis să nu las în vilă obiecte de valoare". Bărbatul devenise purpuriu la faţă. Era emoţionat. Decoratoarea nu voia să sporească tensiunea situaţiei, dimpotrivă. „Iubitul meu uituc, să recapitulăm itinerariul parcurs. Ieri după amiază. Acum întru eu în detalii, atît de dragi ţie, făcu ea maliţios. Lumea e, de fapt, plină de paradoxuri. Deci,

SECVENŢE LIRICE

Zilnic

inima
vieţuitoare secretă
zilnic repetă forma fructului oprit
printre trestiile degetelor şiroindu-şi singurătăţile ;
stoguri de ploaie umblă prin sat
prin fiecare poem al meu
trece un tren
descompunîndu-se în şuierături blonde...

Te întîmpină

tocite cuvinte
gîlgîind între lespezile resemnării
se pregăteşte să moară şarpele casei
retras după zidul de aur
al propriului ochi
din neagra frescă alunecă veşminte de var,
cioplitorii dorm pe neterminatele cifre
ale morţii mele care întîrzie.

p.s. plouă în insula paştelui

sfincşii îşi spun ode în kilometrul antic
tu culegi fructe nocturne
le mingii, le ucizi
mîinile mele scriu versuri pe scîndurile
vagoanelor

odă zilei ce trece !
(frumoasă eşti ca un manuscris
nescris !...)

Dans

printre roşii alice
stărui aurind goticele singurătăţi
din aminata poveste,
tîrziul singelui

epu să dese-
ei arătător
porțelan, un
aer. Am fost
rie după fur-
aia am con-
obabil de la
poștă, unde
diat vederile.
cu flori de
t, cum o nu-
juns în parc,
tară cînta cu
elodie. Ne-am
ă, pe tine toc-
un țînțar, te
e. De unde or
a l[illegible]ioane pe
știu ?" Băr-
tiv mîna la
i ușor umflă-
pil o „hrană"
stor „odioase"
înea el. „Dacă
ant au ajuns,
marcă migno-
,Să continuăm
cu pățania ta
vită Ana-Ma-
, ozonul înce-
nțit, am ajuns
băut de la
tu de la opt.
ie de fier în
mis să preci-
atista la gură"
ușor iritat.
cu detaliile
nutile, iubita
în subiect !"
impresionată
i. „Apoi am
ită la vila ei,
ă îi zice. De
așa, nu știu ?
ceață de fragi.
zăbovit nici
voia să ne
ețată de casă.
ia mea, dar și
apoi să admi-
de la hotelul
de arhitectul
îi zice ?" „În-
". „În conclu-
locuri unde ai
i faimosul tău
ABBA, de-a-
e[illegible] emblema
a[illegible] „N-am
[illegible]nea nimic,
-am uitat..." se
inginerul. „În
asta ai făcut-o
planul pentru
decoratoarea,
Acum trebuie
une principiile
Adică să tre-
re metodică a
parcurs". În-
patru[illegible]re. Nu
doua [illegible], după
ții erau gata
scotocire". În-
a pe fața con-
cît toate astea,
ai importantă.
. parcă luăm
lo ?" și femeia
g cu mîna spre
„Asta-i bună,
e fatalism ne
poștă oarecum
„O pistă neex-
ni-a venit în
na am fost un
odestul mamii".
" o chemă în-
ră [illegible] biroul cu
[illegible] pierdut.
co[illegible]nut. Omul
prompt : „Cred
confuzie. Eram
ABBA. Asta-i !"
. Făcură actul
tumiră în toate
ră să plece. Se
ndoi la jumăta-
e ușă, uitin-
la diversitatea
ectelor pierdute
tățeni. Omul le
ate să vă dis-
du-vă la colec-
Priviră uimiți.
isiră spuseră :
găm să ne spu-

neți cine a adus sacul la dv. ? Ținem neapărat să-i mulțumim !" Aflară adresa găsitorului. Parcă simțindu-se vinovat, omul îmbrăcat simplu, cu o pălărie neagră cam ponosită, așezată orizontal, așa cum le poartă țăranii la cîmpie, își tot cerea scuze că nu reușise să-l găsească pe proprietarul buclucașului sac. „M-am uitat în buletinul dv. dar fără folos. Speram să găsesc vreo chitanță, ceva din care să aflu hotelul, vila unde stați. Nimic, nimic. Unde l-am găsit ? Rezemat de o bancă din parcul unde cîntă fanfara. Cei care mai ședeau pe scaunele alea că-n Cișmigiu ne-au spus cum arătați, dar așa... Caută în toată stațiunea un domn și o doamnă nu prea înalți cu părul alb. Nici măcar cum erați îmbrăcați n-au reușit să ne zică. Am continuat cercetarea. Un om v-a descris, în cele din urmă, cu lux de amănunte. Eram total derutat, deși acum privind la îmbrăcămintea domnului, observ că omul de pe bancă a greșit doar în privința pantalonilor care îs albaștri, nu negri. Seara e mai greu de deosebit. Arătați exact așa cum v-a descris, nu prea înalt, cu părul alb. Mi-am zis că o să vă întoarceți aici, la locul unde ați uitat săculețul. Am zăbovit două ore. Apoi am luat la rînd toate aleile, străzile, doar, doar, oi da peste dumneavoastră. Tot perechea de pe bancă mi-a mai dat o informație. „Nouă nu ne place să ascultăm convorbirile altora, ziceau ei, însă în discuția bătrînilor de lîngă noi, acum observ însă că nu sînteți bătrîni deloc, aduceau vorba mereu de „Lămîița". Vila e situată exact lîngă cea unde locuim noi, „Doina", așa că primul drum l-am făcut acolo. Casa e mică, n-are administrator propriu. Am bătut la ușa tuturor camerelor. Unii s-au și supărat „Bine dom-le, asta-i oră să vă căutați cunoscuții, prieteni ori ce vă sînt ei ?" „Degeaba le spuneam noi că-i vorba de un obiect de valoare, mai bine zis de un sac cu lucruri de valoare, pierdut. Nimeni nu era dispus să ne asculte. A doua zi dimineață..." „În timp ce noi, Ana-Maria refăceam traseul parcurs cu o zi înainte", interveni Septimiu. „A doua zi dimineață, reluă găsitorul povestea, împreună cu soția și copiii, și omul scund și grăsuț făcu un semn spre cei doi băieți blonzi și dolofani ce cu ochii lor rotunzi priveau curioși și puțin mirați spre cei doi necunoscuți, ne-am zis să facem încă o dată turul stațiunii, care după cum o cunoașteți, noi venim aci din șaptezeci, ținu el să precizeze, nu-i prea mare. Am oprit chiar în dreptul rondului de flori cu ace mari de ceasornic, un domn și o doamnă ce după descrierea ce ni se făcuse, semănau cu dv. „Ați pierdut, uitat, mai bine zis, un sac ?" l-am întrebat eu pe domnul cu baston. Omul se uită surprins la mine. „Ce sac domnule, ce eu am venit la tratament cu saci să fac speculă de cereale ?". În timp ce-i explicam, încercam mai bine zis să-l fac să mă priceapă, că-i vorba nu de un sac obișnuit, ci de un sac mic, de sport, omul se depărtă, mai mult tras de mînă de nevastă-sa „Lasă-l dragă nu vezi că-i filează o lampă ?" Am mers apoi la Administrație, la dispecerat, la principalele restaurante, fără nici un folos însă. La sfîrșit ne-am dus la biroul ce-l știți. „Cum de nu ne-a dat în minte de la început să mergem acolo, nu știu ?" interveni soția găsitorului, o femeia grăsuță dar cu o față neobișnuită, de fetiță. Dă mintea românului... Am predat obiectul, ne-au dat un bon și... sper că ați găsit în sac toate lucrurile ?" Septimiu și Ana-Maria vor să înmîneze omului o recompensă „Să, nu ne refuzați, luați banii ăștia, sînt două mii de lei, să cumpărați ceva copiilor. Ne-ați făcut un mare bine. Dați-vă seama cît trebuia să umblăm să ne scoatem noi acte, ca să nu mai vorbim de valoarea celorlalte lucruri". „Nu doamnă, dacă i-aș primi, mi-ar rămîne în suflet că am fost plătit pentru a face... o faptă de bine. Cine sîntem ? Cooperatori într-o comună din Bărăgan. Să ne dați la ziar ? Nici asta nu, vă rugăm. Ce vor zice în sat ? Înapoiară și ăștia un lucru pierdut și s-au și grăbit să aranjeze să le apară numele în presă. Nu știu de ce, unii au impresia că toate se rezolvă numai pe P.L.R.-uri. Ce înseamnă ? se arătă nedumerit constructorul. „Am auzit și eu" făcu omul cu pălărie. „Pile, legături, relații. Se mai exagerează. Să bem o bere împreună, asta da". Pensionarii au ajuns din nou acasă, în orașul lor. „Nu-i așa Septimiu că cea mai frumoasă amintire din vara asta e cea cu familia din Bărăgan ?" „Proverbiala cinste a țăranului român nu s-a dezmințit nici de data asta" răspunde rămînînd pe gînduri, omul cu părul alb. „Știi ce m-a frapat ? Nu ți-am spus pînă acuma. Cînd băiețașii i-au cerut să le cumpere vată de zahăr, omul s-a codit. Probabil că nu prea avea bani. Ori a socotit asta un lux".

Mariana Stanciu

Măsura umană

Albia fluviului, retras demult pe sub pămînt, brăzda orașul ca o cicatrice.

Într-o dimineață, au descoperit la marginea șanțului un om. Plîngea acoperindu-și ochii cu pumnii de parcă ar fi vrut să întoarcă în sine propria imagine.

Cei din preajmă îl observau fără vreun gînd consolator. Cine și-ar fi închipuit că o asemenea durere ar fi trebuit stăvilită...

Se adresau unii altora ca un singur personaj care înțelegea și accepta.

A doua zi l-au găsit tot așa. Nu se istovise încă. Îl urmăreau acum în tăcere. Nu se mai mirau. Mulți dintre ei se molipseau de suferința aceea irațională, primind-o ca pe o confirmare a naturii lor umane.

El crease în jur un spațiu crescut din însăși respirația lui. Ei se fereau de parcă o afișare a compasiunii ar fi mărit pericolul unei nedorite contaminări.

În trecerea timpului el rămînea izolat. Din deprimarea lui emana uneori o voluptate ce se propaga în oraș. Locuitorii erau bîntuiți de vise după care, în tăcere, porneau spre cimitire spre a se asigura că morții lor își continuă odihna. Îndoiala sugera o taină inaccesibilă încă înțelegerii lor.

Durerea lui nu mai avea o motivație solvabilă. Nu se știa dacă mai plînge. Exista o reținere generală.

Și frunzele continuau să cadă, răsărind din muguri, deja veștede și înroșite de lumina ce le lovea tot mai oblic. Nu-și explicau de ce toamna nu se mai sfîrșea.

Pîrîul susura iar în șanț. Curînd se lăți pînă aproape de tălpile omului, integrîndu-se în decor ca un animal domestic. Unii spuneau că, atunci cînd o să-i ajungă pînă la umeri, rîul va deveni fluviu, readucînd cu sine vremurile de mit cînd nu-i părăsise încă. Alții, că va străbate nu numai planeta timpului lor, rectificînd epoca aceea cînd intrase pe sub pămînt.

De-a lungul malului, apărură o mulțime de oase. Hotărîră că dacă în tot ce li se întîmpla exista o voință, ei nu o puteau deosebi. Erau cu toții de acord că fluviul producea o falie în timpul orașului. Găseau o legătură subterană cu omul acela năpădit de ape și ierburi.

Nu știau dacă trebuia să-l urască sau să încerce a-l clinti din locul acela.

Fluviul curgea nestingherit purtînd la vale oasele spre a le albi la lumina soarelui, întorcîndu-le în pămînt îmbogățite cu neliniștea reînvierii.

Pe undeva se porni o invazie de flori ca niște nuferi. Crezură că erau sufletele neprimite ale celor care își călătoreau oasele peste ape.

Femeile care își pierduseră iubitul ori fiul își scăldau trupurile, trăind reîntîlnirea cu cei dispăruți. Puține dintre ele reveneau pe uscat, dar nimeni nu era îngrijorat. Asistau măcinați de neputință, și fără nădejde. Parcă le crescuse o aripă stingheră, pentru care nu aveau încă dimensiuni. Îi încerca un fel de milă lipsită de obiect ce-i pătrundea ca o ploaie pînă în măduvă.

Fiecare înțelegea acum nenorocirea acelui nefericit acoperit de ape pînă la tîmplă. Dar cum nimeni nu poate îndura atîta iubire, ei comunicau acum prin priviri, singurul zgomot ce le îngreuia aerul fiind foșnetul zăpezilor care se topeau de cum atingeau apele sau obrajii lor înfierbîntați. Primiră ninsoarea ca pe orice speranță. Pămîntul încălzit peste fire refuza dreptatea ninsorilor.

Observară înmărmuriți orizontul. Soarele se apropiase de pămînt acoperind cerul cu o vîltoare arămie.

Omul din ape încremenise.

Unirea cu fluviul devenise totală.

împodobește catargele geografiilor stoice
miinile umblă în mirate grădini
cuib întemeindu-și în lăstărișul de litere ;
sub licitate comete păsările pier
în limbi nevorbite,
bronzul își dezbracă memoria,
schelele gem prin încheieturile negre ;
(lîngă acest trandafir
vestind dimineața din toate venele sale deschise
evocînd inscripții hulite
te dizolvi în ultimul dans...)

CONSTANTIN HREHOR CORVIN

Specific românesc

Destinul nostru-i scris în calea cea Lactee
Viori de grîu cioplim, în lemn seducător
Și nimeni nu închină a noastră odisee,
Tărîm nuntit cu soare, cu rouă și cu dor.

Cîmpie, mare, munte, dealuri, deltă,
Natură armonioasă ce veșnic o-nnoim,
Un tainic aluat cu o statură zveltă,
O zestre strămoșească cu care ne mîndrim.

Cu inflexiuni alese, în sînge și în grai,
Arhitecturi semețe, de descînt solar,
Ne înălțăm cuvîntul pe-acest picior de plai,
Al României scumpe, părinte milenar !

RODRIG ANDRIȘAN

Migrație din somn

Ni se fărîmă digurile cînd
Imaginate păsări le-nfioară,
Pentru a mia – sau a cita oară ?
(Dar tot mai rar) – din somn alunecînd.
Pe dinăuntru ne dizlocă magme
De visuri niciodată răbufnind,
Doar uneori, ca dintr-un vechi colind
Vin fluturi mari și ni se sting în palme.
Și uite-așa te descompune visul
Ca un venin albastru, ca un vin,
Rămîn din tine miinile și scrisul...
Fragilă raclă-a timpului puțin – ...

Să te sfișie-n zori, anahorete,
Se-ntorc din somn cumplitele egrete.

MIRON MANEGA

PATRIE, IUBIRE ETERNĂ

Viorel Sâmpetrean

Transilvanie (I)

Prin pînza freatică
De in mătăsos și-ncercat
În lungi convoaie de lacrimi,
Prin marmora dimineții te-am visat :
Cu cîtă bucurie și împăcare
Te-am regăsti. Și nu te-am uitat.
(Copilărie, odinioară amăgeai sevele
cu dor de ferigi...).

Prin ele, prin vinișoarele razelor
Urcam – îți amintești ? –
Și înălțam din izvoare
Cutremurate piramide de jar !

O, suflete,
Aprig deveneai doar atunci cînd
Pe negîndite, fulgere cădeau :
Dar ele au rămas încremenite
În apele tale de piatră suverană !

Transilvanie (II)

Te-am închipuit
Prin seva cea tainică și umbroasă
Care vindecă ramurile ochiului
teafăr și crud,
Puternica, neprihănita
Ce mistuie și pînă-n tîrziu înalță
Neputința din cavernele pure ale morții
Și o preschimbă în floare rară, de duh.

În adevăr, ea este cea tainică și umbroasă
Și ea nu strivește zborul
Și nici nu îngroapă în adiere arcadele
Și ea rămîne
(Cînd toamna coboară ca o cetate-n izvor)
Fără de spaimă și îndeajuns de împăcată
Pentru a vindeca arborele destoinic
(Și neputința din cavernele pure ale morții)
Și a-l preschimba în floare rară, de duh.

Umbrele eroilor

De neatins sunt :
Vin parcă dintr-un arbor
Izbucnit deodată din pămînt.
Dar ele nu taie aerul
Și nu înfioară zborul micilor libelule
Cînd plutesc peste mireasma
Florilor tefere, albastre ori sîngerii...

Ele nu fac singurătatea
Apăsătoare ca o rană :
Ele nu sunt decît părerea de rău
A făpturii înghețate,
Aripile solare ale acestei făpturi,
Și, cîteodată, pîlpîirile ei de rouă.

Ele nu putrezesc
Și nu se scufundă-n paloarea
din coridoarele lumii :
Le vezi ? Sclipesc în aerul dimineții –
Mici libelule peste mireasma
Florilor tefere, albastre ori sîngerii.

A patra invocație

(antirăzboinică)

– Albastrul tău rîvnit va fi-n zadar ?
Nimic nu e pierdut, vîndut drept dar !

Pe cine plîngeam, unde sunt acum
Utopicele jertfe, petalele de-alun ?

Unde-o să-ți crești livadă îmbălsămată-n mirt
Cînd liber trec pe ceruri nori de spirt ?

Ce umbră-n gînd apasă, ce cumpănă e-n fire
Cînd poamele-s uscate și ard în înflorire,

Iar frunzele sunt veșnic morminte vegetale
Și rîuri mari rămîn pe ceruri reci, de zale ?

Cîtă împăcare e-n prunc, în lumea de platină –
Oricine are mamă, are-o vină !

E vindecarea sorții într-un buchet de flori ?
E trist cînd n-ai cui duce flori !

FILM

Portretul unei generații

Mîine a fost război, cu care s-au deschis „Zilele filmului sovietic" la București, ne oferă posibilitatea de a cunoaște, desigur alături de alte titluri selectate, noile tendințe în cinematograful sovietic și totodată de a lua cunoștință de viziuni originale și deosebit de percutante despre generația războiului. Povestea pornește de la un album cu fotografii și reprezintă o lungă întoarcere în timp necesară spre a realiza portretul colectiv al unei clase de liceu, cu băieți și fete marcați de densitateta politică a timpului lor. Un timp în care — anul 1940 — amenințarea războiului era foarte puternică. Voind să aducă un elogiu eroismului adolescenților căzuți în război, la datorie, regizorul Iuri Kora, aflat la primul film, nu alege calea narațiunilor bogate în acțiuni pe frontul de luptă, ci pe aceea a evocării vieții tinerilor de dinaintea declanșării celui de al doilea război mondial. Poate părea mai simplă și la îndemînă o asemenea privire, însă aceasta se realizează aici, în filmul comentat, deja încununat cu mai multe premii internaționale, într-o manieră tulburătoare în firescul și dramatismul concentrat al evenimentelor din viața școlară, racordate la pulsul politic al zilei. Eroismul nu mai cere explicații devreme ce existența lor de dinainte nu este prezentată într-o radiografie de o veridicitate exemplară.

Generația căreia războiul i-a anulat dreptul la viață, la dragoste, la afirmare, și căreia i-a oferit o singură șansă, de a plăti cu viața, iubirea, adevărul, dreptatea, nu admitea compromisurile și abuzurile, falsitatea, minciuna și trădarea. O generație ce nu putea să abdice de la îndatoririle fundamentale, așa ne-o evocă regizorul și actorii săi tineri, între care, în rolul principal, Irina Cernicenko, prezentă la București. Debutul actriței în personajul Iskra se produce sub un control regizoral de o maturitate artistică remarcabilă.

Traversăm, împreună cu eroii, o perioadă tulbure, însă în ciuda dogmatismului, a etichetărilor pripite și înjuste, povestea reușește să dea relief și consistență dramatică omenescului, adevărului de viață, situînd mai presus de orice firescul comportamentului adolescentin, puritatea, copleșitoarea forță a tinereții de a se dărui în toate pînă la capăt. Iskra Poliakova, secretara de comsomol, este fiica unei femei-comisar, de o disciplină politică impresionantă, în manifestare absolută, însă tînără nu admite învinuirea unor oameni nevinovați. Adevărul ei nu este doar al vîrstei ei, mai ales, al vieții oamenilor simpli, cinstiți, anonimi.

Este ciudat cum mai nici unuia dintre eroi nu li se poate reproșa în concluzie ceva, și aici stă încă unul din semnele talentului deosebit al cineastului. Personajele impun prin pregnanța psihologică, prin concretețea lor, fie că e vorba de Poliakova, cu tirania ei de mamă temătoare și atoateștiutoare, de inginerul arestat fără un motiv real (în afara libertății lui de gîndire, pornind de la adevărul fiecăruia), de sinucigașa Vika, murind spre a-și demonstra nevinovăția și a sublinia nedreptatea abuzivă, la arestarea tatălui ei, sau de directorul liceului, plătind și el pentru că a știut să se apropie de oameni, de elevi, și să-i învețe să prețuiască omul ca valoare supremă.

Mîine a fost război subliniază, de fapt, imensa nedreptate făcută unei generații minunate, cum ne-o descrie regizorul filmului (ecranizare a unei nuvele), o nedreptate provocată de război. Reînviate și prezentate cu imaginea lor din preziua războiului, personajele sînt arătate într-un peisaj politic încărcat de dramatismul suspiciunii, căreia însă liceenii îi opun autenticitatea trăirii, inflexibilitatea lor naturală, credința în ideal.

Filmul regizorului Iuri Kora ne ajută să cunoaștem oamenii prin oameni. De aici, pesemne, reușita lui deplină. Ca regizor, autorul deține de pe acum toate secretele artei cinematografice.

IOAN LAZĂR

TEATRU

Zgomotul purificator

Cu spectacolul ploieștean după piesa lui Shakespeare **Mult zgomot pentru nimic**, regizorul Dragoș Galgoțiu ne propune să medităm la o estetică a zgomotului. Desigur, zgomotul nu este o noutate în artă, în teatru mai ales, prezența lui putind fi indicată în multe momente ale sale, de la **commedia dell'arte** la teatrul revoluției, începînd cu cel al lui Maiakovski, și pînă la unele din formele teatrale contemporane.

De altfel, Shakespeare însuși își plasează infraestetica sa între zgomotul încrîncenat, tulbure și malefic al istoriei, al luptelor sîngeroase pentru putere (piesele istorice), și zgomotul dulce al păcii, al veseliei și al dragostei (comediile), iar cele două fețe ale zgomotului shakespearian se află și în viziunea montării Teatrului din Ploiești. Don Pedro, Don John, Claudio, Benedick și însoțitorii lor intră în scenă ca războinici, ca sosiți de pe cîmpul de luptă, unde, desigur, au făcut „mult zgomot" și continuă să facă „mult zgomot" și acum, dar într-un joc al iubirii de data aceasta, într-o competiție a căsătoriei ! Deși se dezechipează de temuta lor îmbrăcăminte depersonalizată, ca înșeși vocile înfundate, metalice, ce li se aud de sub teutonicele coifuri — doar bastardul John, cel ce va fi „răstignit" într-un final antologic, rămîne sub înfățișarea spectrală și diabolică a zgomotului belic —, ei nu renunță la obiceiurile lor militărești. E o hîrjoneală permanentă între acești tineri bărbați, dezbrăcați pînă la brîu, cu sîngele clocotindu-le în vene, care se încaieră bezmetic, molestîndu-se unii pe alții, luptîndu-se ca niște animale într-o arenă (scena e plină de paie, ca într-un manej sau ca la circ cînd are loc o dresură). Această stare de joacă amețitoare, amestec de nevinovăție, erotism, țîfnă, teribilism, vorbe deochiate și vorbe de duh, caracteristică tinerilor cînd se află în grup, amintind de zeffirellianul **Romeo și Julieta**, se transmite ca o boală molipsitoare celorlalte personaje ale piesei, întregului „spectacol". Am pus acest cuvînt în ghilimele pentru că Dragoș Galgoțiu a avut limpedea idee să imagineze un spectacol în spectacol, ideea fiind indicată printr-o cortină de teatru popular, de commedia dell'arte. Prin această convenție se face discuția dintre cele două fețe ale zgomotului. Pe de altă parte ni se sugerează și diferența dintre zgomotul real și cel imaginar, artistic. Dacă în realitate zgomotul are un efect constant distrugător, fiind un continuu pericol pentru ființa umană, contribuind la starea ei de anxietate și incomunicabilitate, dimpotrivă, zgomotul artistic are efect purificator, cathartic, stimulator, provocînd o descărcare emoțională de energii. Înainte de toate pentru că este conceput și respectiv receptat ca o convenție artistică, sub forma unui joc gălăgios de copii mari : „Nu-s oamenii copii !?" spune Antonio, fratele lui Leonato, guvernatorul Messinei. Definind natura ludică, copilăroasă a ființei umane, Shakespeare justifică și natura estetică a zgomotului. Care nu trebuie să iasă din tiparele artei, care se cuvine să aibă măsura antitetică a „nimicului", a farsei sau a jocului eliberator. Dragoș Galgoțiu, ajutat de arta lui Vittorio Holtier, care semnează o scenografie întru totul memorabilă, de o contrapunctică bandă sonoră cu rol hilar, ironic, și nu în ultimul rînd de o trupă de actori remarcabili, dăruindu-se pînă la epuizare, realizează un spectacol de echipă, total, trăind printr-o fantastică vitalitate și o frenetică bucurie a jocului, printr-o fantezie comică debordantă, cu acea măsură însă a disimulării în stare a transforma zgomotul în emoție artistică, în delectare superioară, purificatoare.

GRID MODORCEA

„Cu gîndiri și cu imagini..."

La peisaj

Trăind dintotdeauna în mijlocul geometriei urbane, ca majoritatea colegilor mei care scriu seara tîrziu în bucătărie, cel mai intim și mai confortabil loc din apartament, după ce toți cei ai casei se vor fi culcat, după ce rumoarea străzii se va fi potolit, odată cu retragerea celui din urmă tramvai, mi s-a părut că nu sînt făcută să am ceea ce se cheamă **sentimentul naturii**, o natură păstrată undeva, într-un sertar al memoriei, identificîndu-se cu imaginea bunicilor și a vacanțelor copilăriei dintr-un sat deluros al Mehedinților. Îl invidiam tandru pe colegul Adrian Popescu, al cărui bloc, ultimul din Cluj-Napoca, se învecina cu lumina unui cîmp, rezistînd timid asaltului asfaltului și al betonului. Azi, și el s-a mutat „mai în centru", dar poezia lui păstrează încă aroma zmeurei și se supune fericită „probei cu polen". **Sentimentul naturii nu se învață** (cum nu se **învață** nici un sentiment), ci se re-descoperă.

În octombrie am fost cîteva zile la Tescani, un sat din Moldova unde a locuit Enescu un timp. Vara mai ales, vin aici pictorii în tabără sau, pur și simplu „la peisaj". În acel interval scurt din octombrie, cu lumină de miere și culori narcotice, nu mai era nimeni în afara noastră. Eu, cu un caiet și un pix și prietenii mei, cu casetele lor de pictură. În primele zile am rămas să scriu pe terasa năpădită de frunze agonice și castane rostogolite. Pînă în ziua cînd am îndrăznit să-i rog să mă ia și pe mine „la peisaj". M-am așezat emoționată undeva în spate, lateral, în acel unghi de unde să pot vedea ce se întîmplă pe carton, dar prezența mea să nu-l tulbure pe cel ce se lăsa privit în clipe pe care totdeauna le-am crezut cele mai intime, cînd nu poți fi decît tu cu tine și cu dreptunghiul alb — un aisberg pe care trebuie să-l încălzești cu propria viață. M-am bucurat de sinceritatea emoției mele, descoperind o dată în plus că nu bîntuie de fel plictisul și suficiența profesionistului dintr-un domeniu al artei, care nu mai e în stare să vibreze și să se uimească în fața trudei altui limbaj artistic.

N-am avut niciodată curajul să asist la o operație sau la o naștere, deși aș fi vrut. Cu ani în urmă am asistat la o repetiție a „Livezii cu vișini". Prima și ultima oară. Nu avusesem curiozitatea „montării" unui spectacol. Nu-mi plac culisele. Totdeauna mi-a plăcut să cred că Spectacolul are loc doar o singură dată, și atunci, pentru mine. Am plecat de la repetiție cu sentimente amestecate, eu, care am crezut totdeauna cu putere că, într-adevăr „nu ne scăldăm de două ori în apele aceluiași rîu".

Acum era altceva. Nașterea unui tablou nu e o repetiție. Ea face parte din trupul, din viața irepetabilă a artistului. Fiecare tușă, o secundă trăită **pe viu**, o transfuzie dureroasă de substanță vitală, donată unui dreptunghi, inert la început, de pînză sau de carton.

Mîna alegînd pensula cea mai potrivită, alegînd culoarea. Zgomotul pensulei pe carton, amestec de grație și brutalitate, de tandrețe și înfrigurare. Un alt fel de iubire. Așa cum mărite sub microscop elitrele fluturelui par uriașe pînze cosmice, acel zgomot, amplificat în mintea mea, aducea cu zgomotul marilor frămîntări tectonice care vor fi fost auzite la facerea lumii.

Acolo, sub ochii mei, pe dreptunghiul de carton, vibrau dealurile. Aceleași, și totuși altele decît cele din jur. Acolo, sub ochii mei, mîna aceea, care în acea clipă a dimineții părea și chiar era, prin efortul ei, cea mai frumoasă din lume.

Nu. Nu a fost o lecție de pictură. Pentru mine a fost un fel de terapie. Am început să mă vindec de neputința de a simți ceea ce văd.

Se zice că de curînd s-ar fi descoperit că materia are memorie. Firește, materia unui tablou este mai mult decît materie. Dar, dacă într-adevăr materia are memorie, nu se poate ca tușele acelor acuarele de la Tescani să nu păstreze încă emoția mea de martor tăcut și uimit, din acel interval de timp, scurt și intens, și, probabil irepetabil, așa cum trebuie să fie orice bucurie adevărată.

DANIELA CRĂSNARU

PROFIL

Mihaela Nacu

— **născută la 26 martie 1952, la București**
— **absolventă a Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu" din București, secția de artă monumentală, clasa profesorului Vasile Celmare**
— **lucrează ca pictor restaurator la secția restaurare-tempera de la Muzeul de artă al R.S.R.**
— **Premiul pentru artă plastică al revistei „Suplimentului literar-artistic" al Scînteii tineretului — 1985**

Vocația monumentalului a fost o realitate încă în cazul Mihaelei Nacu din anii studenției. Viitoarea artistă urma cursurile unei secții artistice grele, al cărei profil făcuse ca, ani de-a rîndul o adevărată tradiție să se instaureze în viața școlii, și anume, aceea că, ea era predestinată băieților, iar fetele, o dată intrate, erau considerate „accidente". Prejudecata avea și un sîmbure de adevăr : meseria cerea un efort incomparabil mai mare decît pictura de șevalet ; apoi, munca pe schele, în condiții deloc ușoare, lupta cu marile suprafețe ce urmau să fie acoperite cu compoziții monumentale impuneau la rîndul lor, o anume viziune generalizatoare, de ansamblu la care o femeie ajungea, se pare, mai greu — de ce ? — nu se știa precis.

Mihaela Nacu, tenace și harnică, și-a însușit în paralel și secretele de restaurator, disciplină care cere ordine, metodă, cunoștințe, răbdare, dublate de capacitatea creatoare, intuiția, fantezia și gustul unui creator.

Ucenicia și-a făcut-o, nici mai mult nici mai puțin, trei ani de-a rîndul la școala aspră, grea și exigentă a șantierului de la Humor. Acolo a cunoscut, de la 20 de ani, ce înseamnă „lupta cu zidul" și mai ales, „lupta cu timpul". Îndărătnicia de a smulge vremii valorile, de a le apăra și proteja și de a le restitui în primul rînd patrimoniului spiritual, dar și patrimoniului concret de valori artistice naționale, iată cîteva dintre pietrele de încercare cu care a fost pusă să se confrunte — și să izbîndească. Aici totul stătea sub semnul greu, apăsător al iremediabilului, al definitivului. Aici un gest greșit era greșit nu **acum** ci, metaforic (și nu prea) vorbind — în eternitate. Această povară poate deveni inhibantă pentru orice artist, dar, de aici au ieșit mulți artiști călți cu adevărat. Unul dintre aceștia este și plasticiana Mihaela Nacu, care, dincolo de lucrările de artă monumentală propriu-zisă, adică de creațiile originale, este de peste un deceniu autoarea unor știute, din păcate de prea puțini, „minuni" — adică a unor victorii care, în viața tainică a laboratoarelor de muzeu, sînt incalculabile : ele echivalează, doar prin importanța vieții unei lucrări de artă, cu chiar momentul facerii ei. Cîte piese s-au născut a doua oară sau au fost salvate de la pieire. (și termenii nu sînt de astădată metaforici, ci precisi, fiindcă în restaurare, opera de artă este un organism viu — cu perioade de îmbătrînire, cu morți, cu vindecări !) cine știe ? Cîteva sute cu siguranță ! S-ar umple un mic muzeu ? Categoric. Și, undeva, în umbra lui sade, tăcută și entuziastă, artista. Cîte clipe de inspirație clocotitoare s-au scurs fără a fi materializate, în orele cînd Mihaela Nacu a amînat să dea glas propriei sale personalități, propriilor sale gînduri și convingeri pentru a „prinde", atentă, la pîndă ca un vînător, semnele ascunse și vocea-n surdină a artistului care nu mai trăia decît prin acea lucrare ? !

Restaurarea cere sacrificiu de sine și nu oricine o face sau este dispus să o facă mereu. Vine un moment cînd orgoliul, ori sufletul prea-plin de trăiri nerostite izbucnește și începe să se rostească pe sine.

Și Mihaelei Nacu, îi rămîne, după nenumărate exemple de har dovedite prin compozițiile în ulei, tempera sau în diferite tehnici de grafică, **să se rostească pe sine**, ca după o aspră și lungă încercare — acceptată de bună voie — de a nu se dezvălui în public decît atunci cînd lucrările ei vor atinge acel grad de concentrare a ideii și perfecțiune care să o impună și nu doar să-i zornăie numele. Iar pentru Mihaela Nacu, perfecțiunea pe care și-a impus-o ca model de atins este însăși perfecțiunea meșterilor, a marilor meșteri de altă dată. Și-i stă în firea de învingător și-această mult așteptată victorie.

SIMONA VÂRZARU

SCRIITORI ROMÂNI CONTEMPORANI

Valeriu Râpeanu:

a trăi în, prin și pentru cultură

Patosul restituirii

În tot ceea ce face, pe Valeriu Râpeanu îl animă un nepregetător patos restitutiv, care comportă două înțelesuri, în același timp distincte și complementare.

Cel dintîi se confundă cu actul de „a edita". Ca și alți confrați, Valeriu Râpeanu a pledat adesea, cu o însuflețire proprie constructorului romantic, pentru (re)tipărirea valorilor noastre scripturale, și în special pentru alcătuirea unui **„corpus** (ș.a.) al istoriografiei naționale". De pildă, pe un ton de o limpezime tăioasă, într-o pledoarie din 1982. Dar, spre deosebire de mulți dintre combatanții pentru aceeași idee, Valeriu Râpeanu nu s-a mulțumit doar să vorbească. Înainte de a fi un «avocat» al (re)editării, el este unul dintre performerii ei. Lui i se datorează reintroducerea (cînd nu e vorba chiar de o „introducere") în circuitul public a multor autori (prozatori, poeți, dramaturgi, istorici) care au dreptul, chiar dacă nu sînt întotdeauna de prim plan, la o valorizare mai comprehensivă, dar și a unor capodopere, în fruntea cărora stă **O viață de om** de Nicolae Iorga. Ediții de șoc, care au ca platoșă studii de o sobrietate etanșă, i-au actualizat brusc, prin paginile lor revelatoare, pe, de exemplu, Tudor Teodorescu-Branișteș (beneficiarul unei micromonografii care numără 40 de pagini), Mihail Sorbul (numit, încă în subtitlu, „etitorul teatrului românesc modern"), Victor Ion Popa (proiectat „între tradiție și modernitate"), I. Peltz (în a cărui proză se interferează „liricul" și „satiricul"). Și nu numai pe ei.

Această salutară voință recuperatoare va cristaliza ulterior în forme instituționale : în seama ei trebuie pusă nașterea **Bibliotecii de filosofie a culturii românești**, care apare la Editura Eminescu „sub îngrijirea" lui Valeriu Râpeanu. Într-un ritm alert, în rafturile acesteia au luat loc tomuri impozante, semnate de mari filosofi ai culturii și istoriei, unii dintre ei nu doar inaccesibili, ci și necunoscuți noilor generații. **Rara avis**, calitatea oficială de editor favorizează, intrucît îl privește pe Valeriu Râpeanu, o vocație intrinsecă.

Dar patosul său restitutiv are și necesara conotație a clarificării, în absența căreia actul editorial însuși ar sfîrși în sterilitate. Într-o cultură și într-o epocă sînt autori care merită o lectură lucidă, întrebări care solicită un răspuns, dileme care se cer cîntărite, teme care așteaptă o rezolvare. Or, marea plăcere a lui Valeriu Râpeanu e de a-și asuma asemenea obiective : o plăcere care derivă din conștiința utilității, căci, precum spune, „dacă o lucrare de istorie literară nu-și dovedește înainte de toate utilitatea, discutarea ei devine de prisos".

Ținta niciodată părăsită a restitutorului e de a limpezi cazul unei opere sau al unui autor. Ea este evidentă încă în prima sa „schiță monografică", **George Mihail-Zamfirescu** (1958), unde, tînăr fiind, procedează la înscrierea operei în epocă (nu numai în aceea strict literară), la stratificare prin valorizare recurentă (dnele din textele lui G. M. Zamfirescu sînt „încercări", altele „capodopere"), la descriere amplă („Domnișoara Nastasia" e desfășurată cu încetinitorul) și la structurare tematică („tema centrală" a acestei opere este „căutarea fericirii"). Țintă «ochită», țintă «nimerită» ! Cînd va reveni, mulți ani mai tîrziu, într-un fînd asupra dramaturgului, într-un altul asupra prozatorului, exegetul nu va trebui să revizuiască mai nimic, în afara cîtorva accente juvenile.

Plăcerea de a limpezi, resimțită ca o datorie, rodește într-o pasionantă monografie, **Alexandru Vlahuță și epoca sa** (1966), cum nu sînt multe în istoriografia noastră. Exegetul scrie despre protagonistul său la sfîrșitul unei epoci în care fusese tratat, ca mulți dintre congeneri și din motive asemănătoare, în stil hipertrofic și într-un moment în care creditul lui (în special cel estetic) începuse să coboare vertiginos către cota zero. Pe tînărul Valeriu Râpeanu nu-l sperie acest context defavorabil ; s-ar spune, dimpotrivă, că-i convine. Recuzînd deopotrivă elogiul deșănțat și contestarea oarbă, el își propune să scrie, „dintr-o perspectivă modernă", ceea ce s-ar putea numi «un studiu de caz». Vlahuță fiind, după propria-i apreciere, „un caz interesant al literaturii noastre", care nu poate fi explicat decît „în epoca lui și prin epoca lui". Proiectul e dus la capăt într-un op de 350 de pagini, care se citește, făcînd abstracție de unele pasaje și îndeosebi de cele concluzive, ca un roman **sui generis**.

Vlahuță nu poate fi explicat ușor. Personalitatea lui (căci are una) e bogată în sinuozități și contradicții, dintre care unele plutesc în mister. Și totuși, ea are o constantă : o anume directitate în atitudine, care poate fi recunoscută în multe din gesturile lui importante. De pildă, îndurerat de suferințele lui Eminescu, poetul pe care îl zeifica, denunță, în pagini din care „se desprinde nu numai dragostea sa, dar și curajul, demnitatea și intransigența", incapacitatea societății burgheze de a ocroti un geniu exponențial. Acestei reacții nemijlocite (și, cîteodată, violente) la stimulii malefici ai realității i se datorează (cu excepția paradoxală a **Românici pitorești**, dar care poate fi înțeleasă ca o compensație necesară) opera sa cea mai valoroasă, de un extraordinar succes de opinie publică în epocă. Explicația, atent studiată, se află în efectul de noutate tematică și vizionară, care se întîmplă să fie și unul de noutate artistică. Nuvelele lui „aveau să atragă atenția asupra unei lumi puțin cercetate pînă atunci de scriitorii noștri : aceea a victimelor sociale", iar cu romanul **Dan**, „literatura noastră cunoaște un nou tip : inadaptabilul", drama protagonistului fiind „drama omului onest, a intelectualului care nu se poate realiza din pricina împrejurărilor sociale potrivnice". Scriitorul fără „simț plastic" și „imaginație" e văzut în cele din urmă ca un precursor.

S-ar putea spune că, asumîndu-și cazul lui George Mihail-Zamfirescu, al lui Vlahuță și al altora asemenea, Valeriu Râpeanu își exersează pasiunea restitutiv — clarificatoare în registrul minor. Supoziția e însă fără temei, cîtă vreme opera ignoraților și marginalilor pe care i-a recuperat înregistrează nu puține capodopere, iar printre «clienții» săi se află personalități de grandoarea lui Nicolae Iorga și transparența lui Gheorghe I. Brătianu.

Un om între oameni

În cel dintîi caz e vorba nu numai de firească punere în circulație a unor texte, ci și de difuzarea unei imagini comprehensive, care s-a decantat și s-a îmbogățit ca însăși timp de un deceniu și jumătate, pe măsură ce actul reeditării în regie proprie s-a amplificat. Ne aflăm în fața unuia dintre cele mai tulburătoare procese de edificare din istoriografia postbelică de la noi, care poate fi contemplat, etapă cu etapă, în bună parte din culegerile de studii ale exegetului : **Pe drumurile tradiției** (1973), **Interpretări și înțelesuri** (1975), **Cultură și istorie** (I — 1979 ; II — 1981), **Scriitori dintre cele două războaie mondiale** (1986), unde își adjudecă, de cîteva ori, jumătate din spațiul lor tipografic. Intenția inițială a avut o circumferință restrînsă : exegetul voia doar să determine „geneza și structura unei capodopere", (**O viață de om**), dar proiectul său era în realitate foarte ambițios : el voia să clarifice marea enigmă Iorga. Așa se face că punctul de pornire a devenit punctul central al unei investigații care s-a dezvoltat concentric : capodopera (căreia i se vor adăuga în actul editorial **Memorii. Însemnări zilnice și Supt trei regi**) va fi tratată, după ce i se asigură imunitatea estetică, și ca o extraordinară șansă de a explica personalitatea autorului.

Deshumînd ulterior și publicistica savantului, Valeriu Râpeanu este în măsură să propună un portret al lui Nicolae Iorga de cea mai creditabilă coerență din cîte s-au încercat. Premisa lui o constituie „unitatea personalității" protagonistului. „Adevăratul" Iorga nu trebuie căutat exclusiv în nici unul din teritoriile culturale în care a lăsat urme de neșters (deși exegetul dedică, în timp, capitole speciale omului politic, istoricului — îndeosebi medievistului, criticului și istoricului literar, esteticianului, oratorului, memorialistului etc.), ci „în **întreaga** (s.a.) sa prezență în viața românească timp de o jumătate de secol". Unitatea singularei personalități e determinată printr-o multiplicitate de vocații (pasiunea de a cunoaște, plăcerea de a munci, capacitatea de a arde pentru o idee înălțătoare etc.), dar și printr-un mănunchi de „complexe dominante", unele cu rădăcini în copilărie și adolescență (sentimentul privațiunii, erotismul refulat, mania persecuției), altele dobîndite în anii maturității (mesianismul și personalismul). Inițiativa hermeneutică e temerară, dar fertilă : Nicolae Iorga n-a fost un zeu, ci un om cu disponibilități creative de excepție.

Viziunea de tip global nu obturează totuși ideea de evoluție ; ba chiar o presupune. Mai cu seamă studiul **N. Iorga, mentorul „Sămănătorului"** dezvăluie o personalitate necunoscută, peste care a alunecat imaginea celui din urmă Iorga. Or, tînărul Iorga este un „antiromantic", un estetician modern, care analizează literatura națională „în numele unei **necesități de sincronizare**" (ș.a.), în fine, un partizan al realismului, pe care îl și disociază de naturalism. Mai mult încă, el va continua să distingă între estetic și etic, și în timpul directoratului său sămănătorist, chiar dacă acum începe să le asimileze. Marile sale erori de valorizare a literaturii moderne survin după încheierea conturilor cu „Sămănătorul". Firește, nici o clipă nu poate fi vorba în acest efort, deopotrivă disociativ și sintetic, de vreo tendință «demitizantă». Dorința agerului exeget e doar de a lămuri o enigmă pe care o consideră fără pereche în cultura națională. Și se cuvine spus răspicat că izbutește să facă din Nicolae Iorga un om printre oameni.

Izbînda lui Valeriu Râpeanu de a modela un portret de o maximă verosimilitate în cazul unei personalități așa de greu de prins într-o formulă, ca Nicolae Iorga, se explică prin metoda sa de a trata obiectul pe care îl ia în antrepriză. Lucru evident încă din primele sale studii, el e adeptul confruntării personalității și operei cu epoca originară. Că „istoria literară nu poate fi considerată o disciplină în sine și pentru sine" și că „autonomia ei față de istorie nu-i decît relativă", e o credință pe care a susținut-o „întotdeauna". Acțiunea sa restitutivă se bazează deci pe un gest reconstitutiv, care ar putea fi caracterizat în termenii pe care el însuși îi folosește în legătură cu Tudor Vianu : în „deducții" înaintează „cu prudență", refuză să afirme ceva „fără să aibă probe concludente", ezită să „sfărîme" etapele. De altfel, exegetul a mărturisit într-un rînd că a căutat mereu „ca adeziunea sufletească pe care cercetarea istorică nu o poate aboli decît cu prețul uscăciunii să nu se substituie rigorii critice, confruntării izvoarelor și mărturiilor contemporane". Or, tocmai o asemenea metodă cristalografică, ce-și face din contextualizare și rigoare principii suverane, era aceea potrivită să iasă în întîmpinarea tumultului și vulcanului cu care se identifică Nicolae Iorga.

Utilitatea ca miză

Dar rezultatele ei sînt fructuoase și cînd se aplică cu premeditare unei teme sau dileme net circumscrise din capul locului, ceea ce se întîmplă în numeroase „studii" ale autorului, reținute și în alte culegeri decît cele menționate : **Noi și cei dinaintea noastră** (1966), **Interferențe spirituale** (1970), **Memoria și fețele timpului** (1983). Pornind de la întrebări clare, autorul înaintează soluții clare. **Orașul și cultura română modernă** afirmă că „orașul a fost constructorul culturii române" (moderne, se cuvine mereu adăugat), cu potrivitul considerent că instituțiile lui „au clădit o cultură izvorîtă din materialul tradițional țărănesc și istoric". **Adevăr, legendă, literatură în România secolului al XIX-lea** configurează **„placa turnantă** (s.a.) a metamorfozării creației culte în bun folcloric". **Revelațiile și nostalgiile clasicismului** răspunde pozitiv și subtil la întrebarea preliminară : „Se mai poate vorbi despre o influență greacă în cultura română modernă, mai precis după cel de-al treilea deceniu al secolului al XIX-lea?" **Primul război mondial și sensul lui în cultura noastră** (studiu de 30 de pagini) argumentează că, descoperind „dimensiunea tragică" a omului, literatura română nu l-a golit de „suflul eroic". **Prima zi a genezei sau semnificația debutului sadovenian** reintegrează în opera scriitorului primele lui patru cărți, în care se exprimă deja o personalitate inconfundabilă. În același sens, nuvelisticii rebreniene, de asemenea subestimată de unii din marii critici, i se redă caracterul de „capitol de sine stătător", în care palpită „substanța filozofică și etică" a întregii opere. **O meditație asupra dramaturgiei române contemporane** (studiu de 50 de pagini) periodizează fenomenul (epoca dintre 1944—1948 e numită a „bunelor intenții"), detectează prelungiri (cazul dramei romantice e simptomatic) și rupturi, stabilește momentul „cotiturii radicale" (în jurul anului 1967), figurează o tipologie generică (atenție specială i se acordă „teatrului poetic cu virtuți simbolice"), numește crizele particulare (în comedia satirică și comedia tragică) și „debitele" față de evoluția teatrului universal (în materie de „teatru politic-document"). **O introducere în universul literaturii epistolare** justifică optimismul în subzistența speciei în secolul XX. Uneori, temele în litigiu aparțin culturii contemporane europene. Astfel, **O privire asupra teatrului francez contemporan** infirmă supoziția pesimistă cum că fenomenul artistic în cauză ar trece printr-o criză", cu argumentul că asistăm, de fapt, la o modificare a formelor lui de perpetuare. Asemenea studii, laborioase și limpezi, își fac din exigența asumată a utilității miza prioritară.

Este evident că Valeriu Râpeanu nu este ceea ce se cheamă «critic de operă», dar în pledoaria sa cu caracter restitutiv și edificant răsar intuiții, observații și distincții de o șocantă finețe. Publicul din epocă a prețuit versurile lui Vlahuță pentru că ele erau, spre deosebire de acelea ale modelului eminescian, „foarte aproape de puterea de înțelegere a oricărui cititor". Lui Rebreanu, care a creat romanul românesc în timp ce proza noastră „căuta înfrigurată alte teritorii ale inspirației", i-a priit „contratimpul fecund". Eroii din comedia tragică **Domnișoara Nastasia** „nu aparțin mahalalei, ci periferiei". În **Borgia și Nunta din Perugia**, piese de Alexandru Kiriițescu, se produce „o fericită întoarcere la o atitudine shakespeariană". Destinul de dramaturg al lui Victor Ion Popa „a fost mai cu seamă postum". Felix Aderca e „omul contrastelor". Asemenea norocoase formule luminează ca un blitz studiul concentrat, cu toate încheieturile sale, asupra temei.

Să respirăm spirit

Valeriu Râpeanu operează cu dezinvoltură în mai multe genuri literare (la îndemînă îi sînt proza și dramaturgia), în mai multe arte (alături de literatură, în muzică, teatru și plastică), în mai multe spații culturale (îndeosebi în cel francez) și în mai multe teritorii ale spiritului (în istoria propriu-zisă, dar și în filosofia istoriei). În exercițiul său exegetic, opera de artă nu se reduce la carte : ea este și tablou, statuetă, edificiu arhitectonic, concert, spectacol etc., iar mediul de cunoaștere și de nutrire estetică nu este numai biblioteca, dar și expoziția, pinacoteca, muzeul, ateneul, teatrul, iar cîteodată se confundă cu însăși casa artistului, în care îl intervievează, îi ascultă confesiunile și intră în relație de comuniune. O asemenea receptivitate multiplă, și încă tradusă în comentariu (de expoziție, de spectacol, de carte străină etc.), e de o singularitate pe care posesorul, care știe că „la noi critica tinde către o specializare ce-și refuză orice privire către diferitele zone ale fenomenelor spirituale ce alcătuiesc noțiunea de cultură", și-o cunoaște. Cu propria sa expresie, el este un protagonist al interferențelor spirituale.

E o demnitate pe care nu și-o dezminte nici în postura de călător, pe care o dezvăluie în **Călător pe două continente** (1970) și în **Tărîmul unde nu ajungi niciodată** (1982). Spre Viena, Salzburg, Veneția, Torino, New York, San Francisco și pe „itinerarele nordice", el se îndreaptă, așa cum și recunoaște într-un caz, „copleșit" de multiple „imagini livrești" și experimentează pe cont propriu impresiile unor predecesori ilustri. Pe malul Senei, murmură versuri de Apollinaire și Macedonski, iar cînd o șalupă îl poartă pe Canalul Grande, îi vin în minte impresiile pe care Veneția le-a lăsat lui Proust, Wagner, Iorga și Alecsandri. La New York încearcă să-și dea seama pentru ce lui Camus i s-a părut că n-a înțeles orașul și să-i tălmăcească în detalii impresia că noaptea newyorkeză se aseamănă cu un rug. Valeriu Râpeanu se raportează la lume ca la o structură eminamente culturală și o investighează cu instrumente de aceeași natură. „Mergem deci să respirăm (s.a.) o anumită atmosferă spirituală" : această anticipație are valoarea unei devize.

De altfel, înfățișarea lui Valeriu Râpeanu trădează un habitat exclusiv cultural. Cu statura lui longilină și uscată, aproape netedă, care se încheie într-o figură prelungă și pretimpuriu emaciată, pe care linii severe delimitează precis niște ochi scormonitori, un nas poliedric și o gură fermă, dîndu-i astfel o acuratețe de profil de medalie, el face impresia unui personaj desenat, care evadează provizoriu din paginile cărții și, după ce se preumblă, străveziu și stînjenit, printre personajele în carne și oase, se reîntoarce, suspinînd ușurat, în dreptunghiul pe care a făcut imprudența să-l părăsească.

CONSTANTIN SORESCU

IOLANDA IDITA, Craiova — Impresie foarte bună, aproape fiecare poem este citabil. Fiindcă scrieți poezie — adevărată, implacabil bună, convingătoare. Nu aveți, pur și simplu, talent, sînteți efectiv poet, un poet deplin format, sigur pe el, cu un univers propriu, bine articulat. Este cazul să prezentați o selecție la concursurile editoriale pentru debut, în mod normal aveți șanse sigure. Mai mult decît orice, impresionează diafanitatea energică a expresiei : „niciodată însuflețită pe de-a-ntregul / (cum aș numi bucurie / neputința de a fi trist) / ce privesc a mai fost privit / ce dezmierd a mai fost dezmierdat / ce plîng a mai fost plîns // niciodată însuflețită pe de-a-ntregul / nici chiar atunci cînd / retrasă-n miezul poemului / în acea epifanie care se amînă / am simțămîntul că sînt / într-o singură secătuire / ochi încețoșat / vină // ah iarăși păcatul / de a nu ști / cu care uitare uitîndu-mă / aș putea muri". Sau această suavă compoziție : „noapte de noapte / murmur un țipăt însingurat, / un ritual al aducerii aminte : / în aerul în care-am vrut să strig / dormea un înger de cuvinte". Merită să fie făcută publică și lirica „mărturisire de credință" ce însoțește poemele : „Din prea mult zel, cititorul își va imagina că din mîna dreaptă îi crește încă o mînă. Prima va da filele cărții înainte, cea de a doua le va da înapoi. Citită din ambele capete deodată, poezia ar putea da o imagine mai exactă a ceea ce ar vrea să fie : lăcașul unui sentiment umplîndu-se de sunete". „Fac — spuneți mai departe — această mărturisire de credință în locul acelor (necesare ?) pagini de prezentare, justificare, argumentare care presupun că însoțesc îndeobște textele aspirante la consacrare prin «zădărnicia optimistă» a poștei literare și pe care mă inhibă să le scriu un prea strepezit simț al penibilului. Dacă poezie nu e...". Dar e ! Reticențele nu mai au rost, în consecință.

NICU DRĂGHICI, Băicoi — Ezitante pe alocuri, versurile dv. au grație și prospețime, mărturisind o reală înzestrare. „Poezie, firul meu de păianjen / pe care urc pînă la cer" — scrieți, deși rupeți uneori delicatul fir sub povara unui declarativism de împrumut, greoi și inexpresiv. Sînt, apoi, și prea multe diminutive, iar efectul lor este poetic nul ; poeziile de dragoste nu sînt prea departe de compozițiile destinate albumelor sentimentale de uz personal. Ar trebui, poate, să urmați cu mai multă decizie „firul Ariadnei" din **Dacă...** : „dacă stiloul ar lăsa / pe coala de scris / în loc de linii frînte / puțin cer, un trup cald de femeie / și un ciorchine de strugure / acum în plină iarnă cînd / zăpada din grădiniță / pare o lespede peste cadavrele / de petunii și crizanteme... / dar din stiloul meu / iese întruna firul Ariadnei".

DAN NEGURĂ, Bicaz — Aveți, desigur, dreptate în privința „subiectivității" celor care își asumă, cum spuneți, „ingrata muncă de descoperitor de talente", cu toate că, pînă la urmă, nu despre subiectivitate cred că este vorba. Întîmplarea pe care o istorisiți are hazul ei, dar și o anumită semnificație : iubitorul de poezie „cu flori și primăvară" nu era atît „subiectiv", cît lipsit de pricepere literară. Recursul la „subiectivitate" camuflează deseori diletantismul, este un alibi pentru amatorisme și incompetențe. Versurile dv. „fotografice" nu sînt — pentru a trece „la chestiune" — atît de „ascuțite" și de „bolovănoase" pe cît credeți, dimpotrivă, sînt cam tributare unui mod poetizant de a scrie, chiar și cel mai bun text din cele trimise, **Depărtarea numită mesteacăn**, fiind excesiv lustruit : „Cad aripi și umbre iubito, / În riu se deschide un fel de adînc / Și-ndepărtatele păsări fac riduri în aer / Cînd liniștea tatii se rupe încet. / Cad aripi și umbre iubito. / Pustiul se scutură-n prag, de zăpadă, / Să aprindem pe deal un mesteacăn, să ardă / Mai aproape de noi, cît mai aproape de pradă. / Cad aripi și umbre iubito / Sînt aripi sub care-am fost aer. / Tu, umbră de frunze, răstîngnită-n tăceri, / Doar cel scuturat de zăpadă-și adună în caier, / Mesteceni de mîine, de astăzi, de ieri. Cad aripi și umbre, iubito, / Peste poeții mei învingători și învinși, / Peste mesteceni aruncați în cale, / Dar nu știu ce înseamnă ochii tăi închiși / Și zîmbetul care duce totul la vale".

ALICE CODREA, București — Nu se înțelege de ce poeziile sînt semnate cu un nume și scrisoarea cu altul, din moment ce nici unul nu este pseudonim. Mistere... Oricum, puteți continua, încercările sînt onorabile.

I. S. MĂRĂȘEȘTI, Focșani — Expresii metaforice ale unei sensibilități ultragiate, reflecții lirice cînd în ton strident gazetăresc („Mai bine un eșec umilitor / Decît un pumn de ieftine succese") și cînd premeditat enorme, versurile dv. amintesc mult — mult prea mult — de poezia lui Adrian Păunescu, în trena căreia stau ca pilitura de fier în raza de acțiune a magnetului. Mai trimiteți.

T. MAHĂN, Tulcea — Pledoaria dv. pentru un prieten vă onorează, dar are două mari defecte : se bizuie pe argumente de autoritate și folosește un limbaj nepermis în discuțiile literare, asemănător nu spun cu al cui, lăsîndu-vă pe dv. să ghiciți, cînd afirmați că autorul pe care îl susțineți, privit cu oarecare rezervă la această rubrică, „nu scrie precum chilipirgii de Capitală (nu mai trebuia un i ? ! — nota mea) și nechemații din Provincie, ca pensionarii veleitari și cuconetul nimfoman, ce dau buzna la reviste și edituri". Cu un astfel de „apărător", oricît de bune i-ar fi intențiile, se merge sigur la pierdere. Din fericire, anexați și cîteva texte ale „poetului de excepție", cum vă considerați prietenul, dar — din nefericire — expresii ca „luciul infinitului", „memoria nefastului", „templul absolutului" mă fac (ce să fac ? !) impermeabil la acest mod de a scrie. Și ce să mai spun despre **melancolia care va scrîșni din inimi / urlînd fără glas ?** Îmi asum riscul de a persevera în părerea că astfel de versuri sînt departe, foarte departe de poezie.

ALICE, Rîmnicu-Vîlcea — Versificații naive, rudimentare (cînd înțepenit-solemne : „Ofrandă ție, celui ce-l aștept / de veacuri eu cultiv o floare-n piept", cînd de o lejeritate excesivă : „Trec băieții și niciunul / n-are ochii pentru mine. / Proștilor, nu vi-e rușine ? / Nu știți voi ce grea otravă / port în ochii mei albaștri").

CORNEL TEODORU, Huși — „Încercarea" de acum spune mult despre posibilitățile autorului : anume, că nu există.

DRAGOȘ I. DAN, Cluj-Napoca — Versuri copilărești, explicabile doar prin vîrstă, deși la 16 ani poate că s-ar fi cuvenit să aveți măcar o mai bună stăpînire a cuvintelor. Continuați să citiți. Și gîndiți-vă, eventual, la această afirmație a unui mare regizor de film : „...pentru a asimila cultura trebuie să faci un efort asemănător celui al artistului cînd și-a creat opera".

VLAD INDA, București — Compoziții de album, cu pură valoare sentimentală, plîngărețe și literar informe.

LAZU ROBERT, Galați — Nu, nu mi-a plăcut „încercarea literară", este scrisă rău, cu abuz de termeni bombastici, iar banalitatea ideii iese cu atît mai mult în evidență.

CORNEL VANA, Turda — Invocațiile dv. „de dragoste" nu au, sub aspect literar, forța sentimentelor declarate, expresia — palidă, oarecare — compromite intențiile.

GHEORGHE SÎRBU, Ploiești — E bine că v-ați „asumat curajul de-a mai ieși în lume", chiar dacă din „sertarul cu moaște" n-ați tras, probabil, ce aveați mai bun acolo. Sau, cine știe ? !, statul la dospit nu primește... Trimiteți, deci, și altceva decît „moaște".

MIRCEA DUMITRESCU, Constanța — Certe disponibilități pentru texte umoristice, și în proză, și rimate. **Dulapul**, de pildă, este cu totul notabilă. În schimb, așa se întîmplă oare cu umoriștii ? !, nu aveți pic de haz în compozițiile „serioase", unde vă propuneți, parcă, să luați cu chirie cît mai multe clișee — și cît mai tocite. Rămîneți la umor, este din toate punctele de vedere preferabil. Și, în nici un caz, nu mai versificați articole de prin gazete.

Rubrică realizată de MIRCEA IORGULESCU

POSTA LITERARA
SUPLIMENT

Sentimentul și ideea unirii — permanențe ale istoriei românilor (II)

(Urmare din pag. I)

Moldova și Țara Românească — iar după al doilea, portul, obiceiurile și stăpînirea, — nici una din aceste nu să văd mijlocind între valahi și între moldoveni... Dintr-un început gheneralnic ca acesta plecînd și coborîndu-mi către cele în parte, agiungem la hotarul Milcovului și Sărețului care despart aceste două lăcuințe; nice unul, nice altul fiind decît niște sămne pe fața pămîntului, precum ar fi un prost gard între doi lăcuitori vecini. Mărginenii unei părți, cu alteia, nu s-au socotit decît niște familii a unie și aceștie relihii, graiu, lăcuință, port, obiceiu și stăpînire".

Nu mai puțin convins de idealul unirii, de necesitatea ei istorică se dovedește a fi și scriitorul peregrin pe meleaguri îndepărtate, Dinicu Golescu. Cel care văzuse atîtea în drumurile lui și putuse compara cele întîlnite cu cele lăsate acasă, în vatra strămoșilor lui nu se abține să insereze în cuprinsul lucrării **Însemnare a călătoriei mele** (care — nota bene! — ieșea de sub teascurile tipografice la 1826!) aceste gînduri exprimîndu-i mai vechile și statornicele-i convingeri: „Unirea, zic, cea spre fericirea obștii. Căci după aceasta vin toate fericirile; iar făr' de aceasta nici un bine în lume nu să întemeiază; și că în oștească fericire va găsi fieșcare și pe a sa, iar în parte străduindu-ne, avem destule pilde: că ne-am pierdut slava, starea și cinstea, ajungînd și în hula lumii. Unirea spre folosul obștii ne fericește, unirea slăvește, unirea întemeiază tot binele. După aceasta alergînd, fraților, să o îmbrățișăm, ca prin fapte să ne cunoaștem că am vrut să slujim patria". Patru ani mai tîrziu, în 1830, Iancu Văcărescu recurge la metaforă pentru a-și rosti și el aceleași gînduri: „De unde-ți vine numele, pîriu fără putere, / Ce despărțirea neamului tu îndrăznești a cere? / Mică-nceputu-ți, Milcof sec, de va să-ți dobîndească! / Sfîrșitu-ți-va, lumea oftind, în veci să te urască / Desprețuire frații dau puterii-ți ne-nsemnate ! / Căci, despărțit ori depărtat, fratele e tot frate". **(La Milcof).**

Fără îndoială, după 1830 glasurile celor care cer restructurarea socială și implicit Unirea se înmulțesc. Se conturează tot mai puternic și mai limpede programul revoluției și protagoniștii ei încep o adevărată campanie, atît în țară cît și în străitate, să convingă, să agite spiritele în sprijinul înfăptuirii înaltelor idealuri pe care corifeii mișcării le întrevedeau ca posibile într-un viitor apropiat. Se înțelege că Unirea se înscrie, în acest context, pe primul plan al luptei revoluționarilor — ceea ce se poate vedea cu claritate din perspectiva istoriei, în toate acțiunile și mai ales în aproape toate scrierile pașoptiștilor, dar cu deosebire în cele aparținînd lui Nicolae Bălcescu (fie acestea literare sau publicistice). Oprindu-se asupra acestor lucrări ale lui Bălcescu, Teodor Vârgolici remarcă cu îndreptățire: „Necesitatea înfăptuirii unității naționale a fost formulată cu claritate și fermitate de Nicolae Bălcescu, în repetate rînduri. Spiritul său vizionar, dăruirea totală, pînă la jertfa de sine, pentru biruința idealurilor sociale și naționale, au fertilizat energiile contemporanilor și tovarășilor săi de luptă, emoționîndu-i și dinamizîndu-i. Fiind, în egală măsură, atît omul faptei, al acțiunii cu finalitate precisă, cît și al cuvîntului scris, al verbului cu incandescență patriotică, Nicolae Bălcescu a folosit ambele căi pentru a transpune în viață idealul unității naționale". **(Idei și idealuri literare,** Editura Eminescu, 1987, pag. 13).

Să zăbovim și noi o clipă asupra punctului de vedere exprimat de autorul **Românilor supt Mihai-Voievod Viteazul** și să reținem două luări de poziție pe cît de limpezi tot pe atît de convingătoare pentru contemporani și de sugestive pentru portretul în posteritate al autorului lor. „Ținta noastră, domnilor — zicea el, adresîndu-se studenților români din Paris în decembrie 1846 —, socotesc că nu poate fi alta decît unitatea națională a românilor. Unitate mai întîi în idei și în sentimente, care să aducă apoi cu vremea unitatea politică (...), să facă un trup politic, o nație românească, un stat de șapte milioane de români. La crearea acestei naționalități, la o reformare socială a românilor, bazată pe sfintele principii ale dreptății și ale egalității, trebuie să țintească toate silințele noastre. Românismul dar e steagul nostru, supt dînsul trebuie să chemăm pe toți românii".

Mai tîrziu, în 1849, cînd flacăra revoluției din Principate fusese înăbușită, iar el se afla la Constantinopol, pe drumul exilului, Bălcescu analizează retrospectiv situația și le scrie tovarășilor de luptă și de soartă nefericită: „Fraților! Gemînd sub aceeași crudă soartă, suferind aceleași chinuri, simțind aceleași trebuințe, românii din toate părțile României se scular într-acest an strigînd înaintea lumei: «libertate vrem». Era însă o strigare care ar fi trebuit a o arunca mai înainte de orice alta ; aceasta era : «unitatea noastră națională vrem». Nu poate fi fericire fără libertate, nu poate fi libertate fără putere, și noi, românii, nu vom putea fi puternici pînă nu ne vom uni cu toți într-unul și același corp politic. Uniunea națională dar e singurul principiu de viață, singurul principiu de mîntuire pentru noi... Astăzi dar e vremea ca, moldoveni și munteni, să ne aducem aminte că suntem români, să ne strîngem împreună inimă lîngă inimă, să ne organizăm, să ne concentrăm toate puterile, toate voințele într-o singură putere, într-o singură voință". Apelul din care am reprodus aceste cuvinte înflăcărate era adresat exilaților moldoveni și munteni aflați în capitala Franței, în speranța că lupta începută mai înainte va continua — chiar dacă departe de hotarele patriei și pe alte căi decît cele anterioare. Aceleași convingeri vor răzbate și din paginile revistei editată de Bălcescu în 1850 în străinătate, **România viitoare**, ori din studiul **Mersul revoluției în istoria românilor**, ca și din **Mișcarea românilor din Ardeal în 1848** sau din **Românii supt Mihai-Voievod Viteazul**. „Dacă naționalitatea este sufletul unui popor — crede marele revoluționar pașoptist —, dacă cîtă vreme el păstrează acest semn caracteristic al individualității sale, acest spirit de viață, el este investit cu dreptul neprescriptibil d-a trăi liber, unitatea națională este chezășuirea libertății lui, este trupul lui, trebuincios ca sufletul să nu piară și să amorțească, ci din contră să poată crește și a se dezvolta". **(Mersul revoluției în istoria românilor,** 1850). Iar ceva mai încolo, în același studiu, notează: „Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari, care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului spre a o manifesta lumei. Pentru dînsa ei trăiră, muniră, suferiră și muriră. Pentru dînsa Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dînsa Mihai cel Viteaz cade ucis în cîmpul Torda, pentru dînsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dînsa Horia moarte cumplită pe roată suferi".

70 de ani de la făurirea statului național unitar român

Bălcescu a fost un neobosit luptător și pentru unirea Transilvaniei cu Principatele Române și se cunoaște activitatea lui în acest sens, mai ales după înfrîngerea Revoluției, cînd s-a stabilit pentru un timp în Transilvania, militînd pentru organizarea revoluționarilor de aici. „Am povățuit pe Comitet — îi scrie el lui Ion Ghica, la 16/28 decembrie 1848 — ca să convoace o adunare națională, care să înceapă a organiza Transilvania ca o țară românească și a o declara astfel". Peste alte două luni, la 23 februarie 1850 îi relata aceluiași, tot într-o epistolă, despre românii transilvăneni care „toți cu un glas și cu multă unire și stăruire cer unirea a trei milioane și jumătate de români într-o țară românească".

În 1851 Nicolae Bălcescu adresa un memoriu emigrației maghiare din Paris în care făcea o sinteză a istoriei românilor din Transilvania și ajungea la concluzia că aceștia sînt din ce în ce mai animați de idealul libertății și unității naționale. De altfel, această idee se va regăsi, cu aceeași fermitate expusă și argumentată, și în lucrarea capitală a marelui revoluționar. **Românii supt Mihai-Voievod Viteazul**, unde o carte întreagă, a IV-a, poartă titlul **Unitatea națională**, unde autorul detaliază, aidoma unui film realizat cu încetinitorul, condițiile în care Mihai Viteazul a realizat cea dintîi Unire a celor trei țări românești, explicînd cauzele politice, interne și internaționale în care s-a înfăptuit acel mare act istoric.

La Bordeaux, pe malul Garonnei

POPASURI

În sud-vestul Franței, la peste 500 de km de Paris, orașul Bordeaux este o așezare pretigioasă, de solidă și veche tradiție urbană, continuind istoric urbea latină Burdigala. Ruinele vechiului amfiteatru roman, care putea primi pînă la 15 000 de spectatori, se văd la Palatul Gallienus, din care mai rezistă urme impresionante. Colecția bogată de sculpturi și bronzuri galo-romane, una din cele mai bogate din Franța, se află la frumosul Muzeu al Aquitaniei. Printre monumentele de artă medievală se află bazilica St.-Seurin din sec. XI (adăpostind sarcofage din sec. III—IV), vechea abație benedictină, al cărei portal păstrează mărturia faimoasei sculpturi romane, iar Catedrala St. Andrei începută în sec. XI și terminată în sec. XVI este azi cea mai impozantă imagine a trecutului arhitectonic bordolez, cu grijă păstrat, odată cu ridicarea atîtor clădiri monumentale moderne, în ultimele trei decenii. Clopotnița alăturată Catedralei, înaltă cît aceasta, dar separată de ea, ca un monument aparte, datează din 1440 ; din același secol XV este și bazilica St. Michel, stil gotic, și tot de atunci frumoasa poartă Caillau.

Un mare avînt al economiei, culturii și construcției a adus sec. XVII, în care sinteza tradițiilor galo-romane, apoi medievale, cît și influențele dominației engleze de trei secole (XII—XV) au dat roade pozitive și un nou elan urbanisticii, păstrată pînă azi : frumoasele piețe ale Bursei, Comediei, Victoriei, Gambeta, dar mai ales impunătorul Teatru Mare, Primăria, bulevardele centrale largi, Grădina publică, atestă ambiția, zelul, inteligența edililor care au știut să facă din bogăția orașului comercial o sursă de îmbogățire culturală, arhitectonică, spirituală, învățînd mereu din lecția lui Montaigne și Montesquieu. Mai aproape de vremea noastră, orașul s-a înfrumusețat mereu cu Esplanada Quinconces care coboară de lîngă marele Teatru spre malul Garonnei (o grădină și un parc splendid), cu numeroase muzee bine înzestrate, bine amenajate : al artelor frumoase, al artelor decorative, al artei contemporane, al vămilor, marele Muzeu al Aquitaniei, al armatei, Centrul național Jean-Moulin, Casa Goya (în care pictorul spaniol și-a trăit exilul și unde a murit) ; tot aici e Centrul cultural spaniol. Printre edificiile cele mai noi, din deceniile din urmă, sînt de remarcat mai ales Centrul André Malraux, conservator național, ansamblul Meriadeck, administrativ, economic, comercial, cu grădinile interioare suspendate, podul nou Aquitania, dar și Universitatea nouă, situată departe de centrul orașului, dincolo de vechea așezare-satelit Talence, un adevărat Domeniu universitar, cu numeroase facultăți, tot atîtea clădiri moderne.

Bordeaux e o adevărată metropolă culturală și economică și un centru de reuniuni internaționale, științifice, literare, sportive. Bibliotecile și librăriile nu sînt mai prejos. Librăria Mollat invită adesea scriitori de prestigiu pentru a discuta despre operele lor (de ex. Jean Dutour de la Academie, Seminarul din Bordeaux), *dar mai ales la Ateneul municipal sînt organizate conferințe și dezbateri de mare interes, temele fiind totdeauna de actualitate într-un mediu modern, un lăcaș de cultură inaugurat primăvara trecută abia. Aici am asistat în martie la frumoasa expunere a prof. C. Teisseyre despre „Patru secole de istorie a cărții românești", participînd la discuții împreună cu membrii Societății de bibliofilie La Guyanne, cu redactorii Revistei de istorie a cărții. În asemenea prilejuri se verifică adevărul unui aforism francez : „Plăcerea inteligenței și inteligența plăcerilor", pentru că spiritul francez, cel de la Bordeaux cu deosebire, a cultivat în chip constant voluptatea inteligențelor, fără a disprețui plăcerile care pot stimula imaginația, afectivitatea, pasiunile. N-a spus Balzac că „marile opere rezistă prin latura lor pasională" ? Ceea ce se vede azi în marele oraș de lîngă Atlantic, în Bordeaux, e un rezultat al pasiunilor nobile de a da vieții un sens înalt și emoționant : prin creație și prin construcții durabile...*

GH. BULGĂR

TABELA de MARCAJ

Condiția de învingător

Ciupiți-vă obrajii înghețați, să nu ziceți că nu-i adevărat ! Noi sintem fericiții viselor trăite-aievea ! Pentru că, fotbalistic discutind, tot ce trăim în toamna asta dată-n iarnă e vis curat și-atita de frumos, încît ne vom freca la ochi încă vreo săptămînă, pînă să recunoaștem, fără falsă modestie, că sintem chiar învingătorii ! A meritat din plin să batem stepul în tribune, să ne suflăm în palme și să dîrdîim geloși atîtea toamne, în care filmul cupelor ni se rupea din primul tur, lăsîndu-ne perplecși, cu buzele umflate, scincind de ciudă sau scrîșnind din dinți, în timp ce alții destupau șampanie. Acum e rîndul nostru să ciocnim și să benchetuim, că, slavă domnului, am pus la colț și la iernat destui măriți și prea-măriți continentali ! Era, demult, cazul și timpul să ne înscriem la cuvint, dar am făcut-o cu atîta frenezie, încît acum sintem noi înșine uimiți de ceea ce putem realiza, cu-adevărat ! Că, recunoașteți, rezultatele din toamna asta ne-au consternat aproape, unul după altul, în cupele europene și în preliminariile CM 90, pînă cînd, din uimire în uimire și din bucurie-n bucurie, am început să înțelegem — în sfîrșit ! că pentru a învinge-ți trebuie moralul de învingător ! Cînd poți și vrei și știi ce vrei, ajungi ca noi cu trei echipe-n turul III, iar cînd — deloc întîmplător ! — sînt tocmai primele formații ale țării, e absolut normal ca și echipa națională să joace fotbalul probat cu Grecia și Bulgaria. Cine credea că Spartak Moscova va reuși ceva mai mult acasă ca la București, a putut vedea steliștii patinînd artistic și pe ghețușul moscovit ; cine bănuia cumva că scoțienii de la Dundee vin să defileze-n fustanele la returul cu Dinamo, i-a văzut cît sînt de țepeni pe picioare și, totuși, ce bobîrnace-au luat de la piticul nostru fermecat ; în sfîrșit, cine nu ne credea că Minsk-ul joacă un fotbal asociat cu lapte-gros, l-a putut vedea la lucru pe Metlițki, care s-a semnat direct pe tibia lui Topolinschi, într-un meci dramatic, în care Victoria a răspuns prin fotbal invitației la rugby ! Spuneți, deci, Steaua, Dinamo și Victoria, spuneți și Lăcătuș și Mateuț și Solomon, ca să-nțelegeți că avem tot dreptul la o condiție și un moral de-nvingători ! Adio lamentări și nopți de chin, sintem scăpați de gelozii și ceea ce credeam că-s ghinioane, pentru că am știut și-am vrut și am putut să fim învingătorii care sîntem ! Și parcă e cu totul altceva, nu credeți ? !...

HORIA ALEXANDRESCU

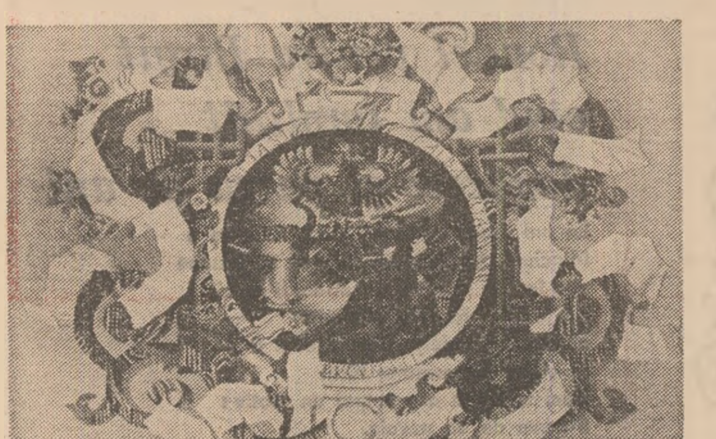

Redescoperirea muzeelor

UNIREA, tapiserie de FLORICA VASILESCU

Arta plastică se constituie, nu o dată, ca o cronică a epocilor de glorie, sau, alteori, ca un omagiu adus istoriei neamului, eroilor săi, ctitorilor de neam, chemîndu-i și îndemnîndu-i pe privitori să înțeleagă, mai bine, mai repede, mai profund semnificația și importanța unor evenimente de larg răsunet în conștiința națională.

Astfel, și arta plastică contemporană românească își face un titlu de mîndrie în a evoca oamenii și faptele de seamă ale poporului. În acest context, o astfel de compoziție este și lucrarea **„Unirea"** realizată de artista **Florica Vasilescu** .

Ideea desăvîrșirii unității naționale este exprimată printr-o imagine efigiatică pe cît de limpede ca mesaj, pe atît de bogată în semne și motive de inspirație istorică.

Compoziția este construită ca un blazon central surmontat de un motiv floral și precedat de un sigiliu, piese preluate din repertoriul heraldicii medievale și îngemănate cu elemente de arhitectură veche românească. De jur-împrejur, panglici ca niște drapele în vînt se împletesc cu fragmente de scoarțe populare înviorate de cununi de flori de cîmp. Făcînd parte din categoria tapiseriilor clasice — prin tehnică și soluții plastice această compoziție se constituie ca o emoționantă și convingătoare operă de valorificare a moștenirii artistice alcătuind, prin sinteza între idee și formă, o operă de vibrantă actualitate.

SIMONA VÂRZARU

BORGES DESPRE BORGES

Mărturiile unei mari conștiințe

CU BORGES ÎN CHINA : O AMINTIRE

Borges era foarte curios cum arată Maria. Ea îi spusese de foarte multe ori că este urîtă. Pe mine m-a întrebat în cîteva ocazii cum arată, iar eu i-am răspuns de fiecare dată la fel :

„Maria este frumoasă indiferent din ce unghi o privești. Și sînteți norocos că vă acordă atenție".

A fost foarte mulțumit. Într-o seară m-am trezit cu Borges și cu Maria la ușa apartamentului meu din strada Paraguay. Cărțile mele erau împrăștiate pe podea. Îmi petrecusem toată noaptea citind și scriind și nu făcusem încă curat. Ceva mai înainte recitisem împreună cu Borges lista subiectelor despre care dorea să vorbească în Michigan. M-a rugat să telefonez și să reduc numărul conferințelor de la zece la cinci. Era mult mai înțelept așa. Am revăzut noua listă și, cum stăteam în hol, cu ultimele crîmpeie de conversație plutind pe scări în jos, Borges părea foarte galant, iar Maria elegantă și fericită.

Am spus : „Maria, que linda pareces esta noche" („Maria, ce frumoasă pari în seara aceasta"), iar Borges, un gentleman, a obiectat imediat : „Maria no parece linda. Lo es !" („Maria nu pare frumoasă. Este !").

Îmi amintesc cu deosebită nostalgie una din după-amiezele de decembrie în care citeam și stăteam de vorbă în apartamentul lui Borges. Acea după-amiază a constituit cheia evenimentelor care au urmat. După masa de seară ne-am înapoiat să-l studiem pe Kipling. Nu-mi plăceau în mod special poemele lui Kipling — cu excepția cîtorva balade — și nici versurile lui Swinburne, pe care el le recita dintr-o suflare. Borges era implacabil în dragostea lui pentru cîțiva poeți și prozatori născuți în a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, dintre care Swinburne, Stevenson, Kipling, Twain și Wells erau cei mai importanți. Deși el punea înaintea tuturor pe Melville, Hawthorne, Whitman, Poe și pe Dickinson, îi prețuia, totuși, și pe Kipling și pe Wells considerîndu-se elevul și contemporanul lor. Le rezervase afecțiunea intimă și respectul său. Îi plăcea deasemenea poziția lui singulară, afirmată cu mîndrie, știind foarte bine că modernismul — în formarea căruia el constituise o figură centrală — renegase în mare parte estetica acestor scriitori.

Borges m-a rugat să-l iau pe Kipling din raft. Cunoștea așezarea exactă a celor mai iubite cărți ale lui, și putea să bîjbîie pînă la bibliotecă unde, pipăia cu degetul cărțile din raft, pînă cînd volumul dorit răspundea atingerii sale. I-am citit poemele lui Rudyard Kipling timp de nouăzeci de minute. Mai bine zis le-am citit în cor, căci cu un zîmbet larg stil Fernandel el repeta după mine, fericit, fiecare poem. Le știa pe toate pe dinafară.

M-am mai referit și cu altă ocazie la memoria labirintică a lui Borges. Într-o seară, în primăvara anului 1976, în casa mea din Bloomington, l-a cunoscut pe un prieten de-al meu, M. Cînd Borges a descoperit că M. este de origine română i-a povestit că în 1916 citise, la Geneva, cartea unei obscure scriitoare romănce. Ea scria în limba franceză. Într-un poem în stil pseudofolcloric, presărase în textul francez cîteva cuvinte românești netraduse pe care el nu le înțelesese. L-a întrebat pe M. dacă n-ar dori cumva să i le explice. Apoi, de parcă ar fi avut cartea în față, a recitat o lungă baladă, într-o limbă pe care nu o cunoștea, pe care o citise cu patruzeci și nouă de ani în urmă.

Borges era conștient de memoria lui prodigioasă. Cu altă ocazie în Columbia un student l-a întrebat pe Borges dacă a creat într-adevăr vreun personaj original în ficțiunile sale.

„Nu", a răspuns el.

„Dar Funes ?" — a continuat studentul.

„Da, Funes. Ei bine, eu sînt Funes, și toate celelalte personaje cu nume diferite constituie o singură persoană sau variații ale aceleiași persoane. Eu sînt un om cu o imaginație limitată. Vedeți dumneavoastră, am creat un singur personaj, acea nenorocită creatură de coșmar, Funes, care nu putea să doarmă, să gîndească clar sau să-și găsească liniștea pentru că nu putea uita nimic."

Cînd l-am pus pe Kipling înapoi în raft, Borges mi-a spus :

„Uită-te la ultima pagină a cărții, cea de lîngă copertă."

M-am uitat și am găsit numărul meu de telefon.

„Am scris numărul tău în cartea mea preferată. Acum, hai să facem o plimbare."

Am luat-o pe scări pentru că liftul nu funcționa.

„Știai —, a comentat el cu șiretenie — că Buenos Aires este singurul oraș din lume în care liftul a fost inventat înaintea scărilor ? Însă aici lifturile nu funcționează decît cînd sînt **descompuestos** (stricate). Cum acesta nu este **descompueste**, o luăm pe scări." Maria tocmai sosise de cîteva minute iar acum toți trei coboram cu repeziciune, Maria și cu mine împiedicîndu-ne la fiecare pas. Borges, obișnuit cu întunericul, era în largul său și cobora, mai bine zis plutea, ca un tînăr prinț al tenebrelor. La parter, după ce coborîserăm șapte etaje în beznă, cu răsuflarea tăiată, l-am acuzat pe Borges, singurul care respira liniștit, că e o ființă de pe un alt tărîm.

„Iertați-mă. Mi-e teamă că am trecut de vîrsta gîfîitului".

Ajunși jos, am înconjurat piața San Martin, ne-am luat la revedere de la Maria, apoi am luat-o pe strada Paraguay pînă la cafeneaua noastră favorită, Saint James. I-am citit cîteva poeme de Wallace Stevens. Cînd i-am citit **The Reader** a fost plăcut impresionat și a spus cu o umilință neprefăcută :

„Dacă aș fi putut și eu să scriu un poem ca acesta..."

Apoi am început să-i citesc **Sea Surface Full of Clouds.** M-a oprit brusc după zece sau douăsprezece versuri și, cu un dispreț nedrept sau poate din cauza geloziei pe care o avea față de Federico Garcia Lorca, mi-a spus : „Numai culoare" anulînd opera unui poet pe care, mai înainte, îl admirase.

Nu-mi amintesc de ce, însă în clipa aceea am început să-l bombardez cu întrebări „esențiale" : „Spuneți că sînteți fericit și trist în același timp. În scrierile dumneavoastră viziunea tragică este întotdeauna încadrată în parodie și ironie, însă, cînd stăm de vorbă, nefericirea dumneavoastră este lipsită de orice ironie. Vreau să vă întreb în primul rînd ce anume vă face fericit ?".

Traducere de MIHAELA SIMION CONSTANTINESCU

(Va urma)

POEZIA GERMANĂ A ANILOR '80

O recentă antologie întocmită de Hans Bender (Carl Hanser Verlag München Wien 1988) prezintă cititorilor cea mai „la zi" panoramă a liricii de limbă germană din Austria, Elveția, R.F.G. și R.D.G. Editorul observă că ultimul deceniu a adus nu numai un număr mare de nume noi, ci și o atitudine tot mai „compactă" antirăzboinică, umanitaristă, ecologistă, păstrîndu-se de preferință „oglindirea clipei" (deși nu au dispărut nici vechile meditații filosofice, poeziile de dragoste, elegiile etc.). Personal am observat că majoritatea tinerilor poeți incluși în antologie alături de marile nume ale literaturii germane (Enzensberger, Ausländer, Huchel, Braun, Czechowski, Fried, Grass, Heissenbüttel, Kirsch, Kirsten, Konjetzki, Mayröcker, Theobaldy etc.) sînt prezenți cu poeme rimate și chiar cu „forme fixe", parcă pentru a demonstra celebrilor înaintași moderniști că n-au uitat „meseria" și că li se pare important și **cum** exprimă poezia adevărurile zilei.

Din antologia **Was sind das für Zeiten** („Ce vremuri sînt acestea" — vers din poemul **Către urmași** de Berthold Brecht) am selectat cîteva nume de autori mai tineri care au apărut ori s-au impus în ultimul deceniu.

G. T.

Walter Gröner

De unde-și trage seva poetul?

Așa nu mai merge, să-ți tot spun
eu, mereu și mereu :
citește și tu (de exemplu) un an de zile
înainte de culcare pe Gryphius, Rilke,
Trakl și Johannes Beer.
Întrerupe-ți munca de zi cu zi și întreabă-te
cum se împacă ea cu poezia.
Cazi în prăpăstii. Întoarce spatele uneori
frumoasei naturi.
Stai uneori și încurcă locul.

Dacă-ntunericul nu cedează, cîntă cît poți de tare
un sonet din memorie, sau poate să fie
ceva compus chiar de tine.
Creează cuvinte. Poartă-le ca tăciunii
către toate ținuturile.
Înainte să ardă insuportabil
aruncă-le undeva.

Spune-i poetului : aici sînt bulgări din mine.
Și-apoi nu fii iar încrezut.

Urs Allemann

Poezie despre elvețian

Un elvețian se deosebește de altul prin faptul
că e un elvețian și nu cinci elvețieni și nu patru
nu trei elvețieni nu doi elvețieni nu niciunul
ci un elvețian unul nimic altceva un helvet doar.

Ursula Krechel

Întîi februarie

Ce rămîne dintr-o după-amiază de iarnă :
oglinda umezelii peste șinele de tramvai
faianțe albastre într-o casă deschisă
în care muncitori fluierînd sparg pereții
un nor de praf măturat peste drum
un transport de pietriș
fotocopiez poezii străine
acum ele sînt proprietatea mea în mișcare.
Și ce mai rămîne : timpul ce sare în ceafă
și încălzește umerii nesperat.
O lumină trandafirie peste turnurile clădirilor de bancă
și vrăbii lîngă băltoace, pălăvrăgind.
Ajunge ceea ce nu ajunge, ce rămîne ?

Lutz Rathenow

Poveste

Cei ce trag cu urechea și-o fac verde
Demult armata generalu-și pierde
Iar unii chiar oficiul nu-și mai știu,
Al treilea din ospăț nu iese viu
Iar restul s-a pierdut printre străini
Turma poeților s-a înecat în vin
Celule paznicii nu mai închid
La știri toți crainicii tușesc cumplit
Din țară crimele s-au șters cu bine
Și mintea-n cap la filosofi le vine
Iar polițiștii, de prea mult plictis,
Unii pe alții-n silă s-au ucis
(Și-ndat' ce-s morți încep a se-nțelege)
Chiar birocrații se-ndoiesc de lege...

Barbara Maria Kloos

Manevră de martie

Stau „drepți" lalelele-n Germania, supuse.
Un stat de mutre roșii ca de pară.
În loc de flori sub braț sînt bombe duse.
Și tigri, nu pisici, umblă pe-afară.

Cuțit gălbui pe cer se-arată soare,
Ca unt pe pîine oamenii să-mpartă
Mai bun e traiul unde totul moare.
Văd clar și mă prefac că-s gata-moartă.

Femeia uscățivă vine, pleacă
Și-n lagărul de arme îi e masul.
I-e fiul palid, soțul — umbră seacă.
Peste cadavre, știm, o poartă pasul.

Precum scîntei suind fitilul vînăt
Trag nori de cer și urcă pe-a lui fire,
Ca vrăjitoarea care șoareci mină
La rîu, eu min mulțimea la pieire.

Topită-i aripa de rîndunică
În miezul luminos-abrupt de zi.
De ce ți-a fost întruna cel mai frică
Nu ai scăpare oricît te-ai feri.

Holger Teschke

Rondel pentru Birgit cînd am împlinit douăzeci și patru de ani

La ani douăze'ș'patru, cînd știu cum e
Minciuni, trădări, din plin să se insume
și-n loc de știință doar nădejdi primii,
Am înțeles fără amărăciune
că-n lume fericiți n-avem cum fi
în ciuda birocratelor hîrtii
Căci fericirea are numai un motiv :
S-avem de ea nevoie.

Deci dacă-aproapele ne-a-mbrățișat sau ne lovi
Dac-am rămas în tină, cum am mai fost anume,
Ține acum de noi. Iar cheful ce lipsește va veni
Dacă în loc de-a crede-om ști că-n lume
E pentru fericire numai un motiv :
S-avem de ea nevoie.

Prezentare și traduceri de GRETE TARTLER

TINERI POEȚI DIN IUGOSLAVIA

Fahredin Gunga

Despre păcate și destine

Cu blestemul meu în propriile vene
Începe și se termină Istoria mea cenușie —
trecutul meu nins
Am zidit o parte a iubirii în Secole-mpletrite
I-am dat nume, loc de naștere, loc de sacrificiu
și
inima i-am dat-o, basme, mincluni și blesteme
În această iubire, botezată cu nume aspru
am ascuns o parte a Durerii
împăturită-ntre cîntece de leagăn.

Shkelzen Halimi

Îmi lipsește ceva

Îmi lipsește ceva, atunci cînd respir
în miez de noapte — cînd somnul întîrzie
călătorind prin lumi virgine —
un foc se aprinde, fără să-și dezvăluie flacăra
întunericul se prelinge pe gene
și lumina de două ori se schimbă
totul se preface în așteptare
numai lacrima pe obraz își sapă potecă
există arderi care nu dau cenușă
ceva-mi lipsește
cred că nu e vorba de moartea mea

Azem Shkreli

Patru sfaturi pentru sine

Să nu devii poet dacă nu te poți naște
cu fiecare vers
dacă nu te poți naște odată cu fiecare cuvînt.

Deasupra ta să te ridici
dacă vrei să prinzi hamurile vîntului,
să prinzi și să calci șarpele miniei
și viscolul sîngelui tău.

Dacă te vei îndrăgosti —
îndrăgostește-te de flacără și valuri
și nu de ochi albaștri
mare nebună a viitoarelor regrete.

Să nu devii poet dacă nu poți să mori
pentru fiecare vers, să mori
pentru fiecare cuvînt.

Abdylazys Islami

Nisipul

Nisipul soarelui mi-a dăruit cenușă
dar somn
mi-a dăruit nisipul lunii.

cine oare mai poate spune
că nisipul nu știe
Dascălul său e întunecatul hazard

Rrahman Dedaj

Visul pe care nu l-am visat

Nu va rămîne nimic din nimic
Îmi spunea piatra tăcerii
Cel mult o amintire răuprevestitoare
Duioșie închisă în scoică
Nu căuta nimicul
Acest nimic al tău
Altcuiva i-a slujit
Drept roată
Străbătînd calea veche
A vieții
Vis pe care nu l-am visat
Iar tu nu mai erai acolo
Undeva alături de inima mea te-ai ascuns
Ne-au rugat atunci cei fără glasuri
Răul și binele — fără de limbă
Vis nevisat
Precum un miel te-ai speriat
De propria ta umbră te-ai speriat
Alt drum ți-ai găsit
Îmi voi afla locul departe
În profunzimea pe care n-o mai găsim

Traducere de BAKI YMERI
și VALERIU BUTULESCU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : București, Piața Scînteii. Tel. 17 60 10, 17 60 20. Abonamentele se fac la oficiile poștale și difuzorii din întreprinderi și instituții — Tiparul : Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii". Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRES FILATELIA" — Sectorul export-import presă P.O. Box 12—201, telex 10376 prsfir București, Calea Griviței nr. 64—66.

40 364